ಸಂಧಿ ೧೯ – ಕರ್ಮವಿಮೋಚನ ಸಂಧಿ

ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ಮಾಡುವ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಮೊದಲು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವರ್‍ಯಾರು? ಯಾವ ರೂಪಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವನೆಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನವು ಅವಶ್ಯಕವಾದುದರಿಂದ ಸಕಲ ಚೇತನರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ ಗುರು ॥ ಪ ॥

ಮೂಲನಾರಾಯಣನು ಮಾಯಾ
ಲೋಲನಂತವತಾರನಾಮಕ
ವ್ಯಾಳರೂಪಜಯಾರಮಣನಾವೇಶನೆನಿಸುವನು ॥
ಲೀಲೆಗೈವಾನಂತ ಚೇತನ
ಜಾಲದೊಳು ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಾಂ
ಡಾಲಯದ ಒಳಹೊರಗೆನೆಲಸಿಹ ಶಾಂತಿಯನಿರುದ್ಧ ॥ ೧ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ನಾರಾಯಣನು, ಮೂಲ=ಸರ್ವ ಜಗತ್ತಿಗೂ, ಮೂಲಕಾರಣನು ಮಾಯಾಲೋಲ= ಮಾಯಾನಾಮಕ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದ ವಾಸುದೇವನು, ಅನಂತಾವತಾರ ನಾಮಕ=ಅನಂತಾವತಾರಗಳಿಗೆ ಬೀಜಸ್ಥಾನೀಯನು, ವ್ಯಾಳರೂಪ=ಸರ್ಪಾಕಾರನಾದ, ಜಯಾರಮಣನು=ಜಯಾನಾಮಕ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರ ಪತಿಯಾದ ಸಂಕರ್ಷಣನು, ಆವೇಶನೆನಿಸುವನು=ಸಕಲ ಚೇತನರಲ್ಲಿ ಆವಿಷ್ಟನಾದುದರಿಂದ ಅವೇಶನೆಂದೆನಿಸುವನು, ಅನಂತಚೇತನ ಜಾಲದೊಳು=ಅನಂತಾನಂತ ಜೀವಸಂಘದೊಳಗೆ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ=ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ರೂಪಿಯು, ಲೀಲೆಗೈವ=ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತ ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಶಾಂತಿಯನಿರುದ್ಧ=ಶಾಂತೀರಮಣನಾದ ಅನಿರುದ್ಧನು, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಲಯದ=ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೆಂಬ ಮನೆಯ, ಒಳ ಹೊರಗೆ, ನೆಲಸಿಹ=ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ಲಕ್ಷ್ಮೀಸಮೇತನಾಗಿ ಒಂದೇ ರೂಪದಿಂದ ಇರುವನು. ಅವನೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣನಾಗಿರುವವನು. ಸೃಷ್ಟಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಸುದೇವ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಅನಿರುದ್ಧನೆಂಬ ೪ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವನು.ಈ ೪ ರೂಪಗಳಿಗೂ, ಹೆಂಡತಿಯರಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು ಮಾಯಾ, ಜಯಾ, ಕೃತಿ, ಶಾಂತಿಯೆಂದು ೪ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಾಸುದೇವಾದಿ ೪ ರೂಪಗಳಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾಗುವರು. ಈ ೪ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಪತಿಯಾದ ವಾಸುದೇವನು, ಅನಂತಾನಂತವಾದ ಭಗವದವತಾರಗಳಿಗೆ ಬೀಜಭೂತನಾದವನು. ಜಯಾ ಪತಿಯಾದ ಸಂಕರ್ಷಣನು, ಶೇಷ ರೂಪದಿಂದ ಶೇಷಾಂತರ್ಗತನಾಗಿ, ಸಕಲ ಚೇತನರೊಳಗೂ ಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗಿ ಅಂಶರೂಪಿ ಎಂದೆನಿಸುವನು. ಕೃತಿಪತಿ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ಸಕಲ ಚೇತನರಲ್ಲಿದ್ದು ನಾನಾವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಶಾಂತೀಪತಿಯಾದ ಅನಿರುದ್ಧನು ವಾಸವಾಗಿರುವನು.

ಐದುಕಾರಣರೂಪ ಇಪ್ಪ
ತ್ತೈದು ಕಾರ್ಯಗಳೆನಿಸುವವು ಆ
ರೈದುರೂಪದಿ ರಮಿಸುತಿಪ್ಪನು ಈ ಚರಾಚರದಿ ॥
ಭೇದವರ್ಜಿತ ಮೂಜಗಜ್ಜ
ನ್ಮಾದಿಕಾರಣಮುಕ್ತಿ ದಾಯಕ
ಸ್ವೋದರದೊಳಿಟ್ಟೆಲ್ಲರನು ಸಂತೈಪ ಸರ್ವಜ್ಞ॥ ೨ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಐದು ಕಾರಣರೂಪ=ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾರಾಯಣಾದಿ ೫ ರೂಪಗಳು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣರೂಪಗಳಾಗಿರುವವು. ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಕಾರ್ಯಗಳೆನಿಸುವವು=ಈ ನಾರಾಯಣಾದಿ ೫ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲೂ ೫–೫ ರೂಪಗಳಂತೆ ಅಂದರೆ;

ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ನಾರಾಯಣ; ನಾರಾಯಣ ವಾಸುದೇವ; ನಾರಾಯಣ ಸಂಕರ್ಷಣ; ನಾರಾಯಣ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ; ನಾರಾಯಣಾನಿರುದ್ಧನೆಂದು ೫ ರೂಪಗಳು; ಇದರಂತೆ ವಾಸುದೇವಾದಿ ೪ ರೂಪಗಳಲ್ಲೂ ವಾಸುದೇವ ನಾರಾಯಣ; ವಾಸುದೇವ ವಾಸುದೇವ; ವಾಸುದೇವ ಸಂಕರ್ಷಣ; ವಾಸುದೇವ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ೫ ರೂಪಗಳಲ್ಲೂ ೫–೫ ರೂಪಗಳಂತೆ ೨೫ ರೂಪಗಳು ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಗಳಾಗಿರುವವು. ಈಚರಾಚರದಿ– ಈ ಚರಾಚರಾಖ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ, ಆರೈದು ರೂಪದಿ=ಕಾರಣರೂಪಗಳು ೫; ಕಾರ್ಯರೂಪಗಳು ೨೫; ಹೀಗೆ ೩೦ ರೂಪಗಳಿಂದ ರಮಿಸುತಿಪ್ಪನು= ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಭೇದವರ್ಜಿತ=ಈ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಕ್ಕೊಂದು ಭೇದವಿಲ್ಲದವನು, ಮೂಜಗ ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣ=ಈ ಮೂರುಲೋಕದ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನು; ಮುಕ್ತಿದಾಯಕ= ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವವನು; ಸರ್ವಜ್ಞ=ಸರ್ವವೂ ತಿಳಿದವನು. ಇಂತಹ ಸ್ವಾಮಿಯು, ಸ್ವೋದರದೊಳಿಟ್ಟು=ತನ್ನ ಉದರದೊಳಗೆ ಇಟ್ಟುಕ್ಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರನು, ಸಂತೈಪ=ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ನಾರಾಯಣ ವಾಸುದೇವ ಸಂಕರ್ಷಣ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಅನಿರುದ್ಧ ಎಂಬೀ ೫ ರೂಪಗಳು ಕಾರಣರೂಪಗಳೆನಿಸುವವು. ಘಟ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮೃತ್ತಿಕೆಯು ಕಾರಣವೋ ಹಾಗೆ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಈ ರೂಪಗಳು ಕಾರಣವು. ನಾರಾಯಣಾದಿ ಒಂದೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲೂ ನಾರಾಯಣಾದಿ ೫ ರೂಪಗಳಿದ್ದು ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಗಳಾಗಿರುವವು. ಅಂತು ನಾರಾಯಣಾದಿ ೫ ಕಾರಣ ರೂಪದ ಒಂದೊಂದರಲೊಗೆ ೫–೫ ರಂತೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಗಳು ೨೫ ಹೀಗೆ ೩೦ ರೂಪಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ ಆನಂದಪಡುತ್ತಿರುವನು. ಆದರೂ ಈ ರೂಪಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿರುವನು. ಅಂದರೆ ಗುಣಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ. ರೂಪಭೇದಗಳೂ ನಾಮಭೇದಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಂಟು. ಬಂಗಾರದಿಂದ ಅನೇಕ ತರಹಾ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಒಡವೆಗಳ ರೂಪಭೇದದಿಂದ ನಾಮಭೇದಗಳು ಮಾತ್ರ ಏರ್ಪಡುವವೇ ಹೊರತು, ಬಂಗಾರದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಭೇದವಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೆ, ಮೂಲರೂಪ ಅಂಶರೂಪ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣ ಕಾರ್ಯರೂಪಗಳಿಗಾಗಲೀ, ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ, ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಅವತಾರ ರೂಪಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ ರೂಪಭೇದದಿಂದ ನಾಮಭೇದ ಮಾತ್ರವಿರುವವೇ ಹೊರತು ಆನಂದಾದಿಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಕರ್ತನು; ಆದಿಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಣ, ಸಂಹಾರ, ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವವನು, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕ್ಕೊಂಡು ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಜೀವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನು.

ಕಾರ್ಯಕಾರಣಕರ್ತೃಗಳೊಳು ಸ್ವ
ಭಾರ್ಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಕಪಿಲಾ
ಚಾರ್ಯಕ್ರೀಡಿಸುತಿಪ್ಪ ತನ್ನೊಳುತಾನೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಲಿ ॥
ಪ್ರೇರ್ಯನಲ್ಲ ರಮಾಬ್ಜಭವಭವ
ರಾರ್ಯರಕ್ಷಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಿಸುವನು ಸ್ವ
ವೀರ್ಯದಿಂದಲಿ ದಿವಿಜದಾನವತತಿಯ ದಿನದಿನದಿ ॥ ೩ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಕರ್ತೃಗಳೊಳು=ಕಾರ್ಯವಸ್ತುಗಳಲ್ಲೂ, ಕರ್ತೃಗಳಲ್ಲೂ, ಸ್ವಭಾರ್ಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿ= ತನ್ನ ಹೆಂಡರಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ಕಪಿಲಾಚಾರ್ಯ="ಕಂ ಸುಖಂ ಪಿಬತೀತಿ ಕಪಿಃ ಲಾತೀತಿ ಲಃ ಲೋಕ ಗುರುತ್ವಾದಾಚಾರ್ಯಃ= ಸಚಾಸೌ ಕಪಿಲಾಚಾರ್ಯ" ಎಂಬವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ, ಸರ್ವರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದಲೂ, ಕಪಿಲನೆಂದು ಹೆಸರು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೂ ಉಪದೇಷ್ಟನಾದುದರಿಂದ ಆಚಾರ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮದಲ್ಲಿ "ಮಹರ್ಷಿಃ ಕಪಿಲಾಚಾರ್ಯಃ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇಂತಹಾ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನೊಳು ತಾನೇ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಲಿ=ತನ್ನಿಚ್ಛೆಯಿಂದಲೆ, ಕ್ರೀಡಿಸುತಿಪ್ಪ=ಲೀಲೆಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ತಾನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರೇರಕನೇ ಹೊರತು, ಪ್ರೇರ್ಯನಲ್ಲ=ತಾನು ಒಬ್ಬರಿಂದ ಪ್ರೇರ್ಯನಲ್ಲ, ಅಂದರೆ ತನಗೆ ಯಾರೂ ಪ್ರೇರಕರಿಲ್ಲ. ರಮಾಬ್ಜ ಭವ ಭವರ=ರಮಾ=ರಮಾದೇವಿಯರು ಅಬ್ಜಭವ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಭವರ=ರುದ್ರದೇವರು ಇವರಿಗೆ ಆರ್ಯ=ಹಿರಿಯವನೆಂದೆನಿಸಿದ, ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸ್ವವೀರ್ಯದಿಂದಲಿ=ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೆ, ದಿವಿಜ=ದೇವತೆಗಳು, ದಾನವ=ದೈತ್ಯರು, ಇವರುಗಳ ತತಿಯ=ಸಮೂಹವನ್ನು, ದಿನದಿನದಿ=ಪ್ರತಿದಿವಸದಲ್ಲೂ ರಕ್ಷಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಿಸುವನು, ದೇವಸಂಘವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು; ದಾನವಸಂಘವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಕಾರ್ಯವಾದ ಒಂದೊಂದು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಕಾರಣ ಕರ್ತೃಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುವರು. ಘಟವು ಕಾರ್ಯವು ಇದಕ್ಕೆ ಮೃತ್ತಿಕೆಯು ಕಾರಣ; ಅವಾಂತರಕಾರಣ ದಂಡ ಮೊದಲಾದವು; ಕರ್ತಾ ಕುಂಬಾರನು. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರೇತಸ್ಸು ಕಾರಣ; ಸ್ತ್ರೀ ಅವಾಂತರಕಾರಣ; ಪುರುಷನು ಕರ್ತ; ಹೀಗೆ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಾರ್ಯವಸ್ತು, ಕಾರಣವಸ್ತು, ಕರ್ತೃಗಳು

ಇವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ರಮಿಸುವನು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲರಿಗೂ ಪ್ರೇರಕನು ತಾನೇ; ತನಗೆ ಪ್ರೇರಕನು ಮತ್ತಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಬ್ರಹ್ಮಾ, ವಾಯು, ರುದ್ರ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯೆನಿಸಿದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ದೇವಸಂಘವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ದೈತ್ಯಸಂಘವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಕ್ರೀಡಿಸುವನು.

ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಜಡಚೇತನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ ಸಕಲ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಾ
ಕಾಶದೊಳಗಿರುತಿಪ್ಪ ವ್ಯಾಪ್ತಾ
ವೇಶನವತಾರಾಂತರಾತ್ಮಕನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮ ॥
ನಾಶರಹಿತ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗವ
ಕಾಶದನುತಾನಾಗಿ ಯೋಗೀ
ಶಾಶಯಸ್ಥಿತ ತನ್ನೊಳಗೆಲ್ಲರನಿಟ್ಟು ಸಲಹುವನು ॥ ೪ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗೆ=ಈ ಸಕಲ ಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ತೃಣಜೀವರವರೆಗೂ ಇರುವ ಸರ್ವ ಚೇತನರಲ್ಲೂ, ಘಟಪಟಾದಿ ಸಕಲ ಜಡವಸ್ತುಗಳಲ್ಲೂ, ಆಕಾಶದೊಳು= ಅವಕಾಶವುಳ್ಳ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ, (ಉಪಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಜಡವಾದ ಉದಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.) ಹೀಗೆ ಸರ್ವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ, ವ್ಯಾಪ್ತ=ವ್ಯಾಪ್ತರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಆವೇಶನು=ಆವೇಶರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಅವತಾರ=ಅವತಾರರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಅಂತರಾತ್ಮನಾಗಿ=ಅಂತರ್ಯಾಮಿರೂಪನಾಗಿಯೂ, ನಾಶರಹಿತ=ಜೀವರಂತೆ ಸ್ಥೂಲದೇಹ ನಾಶವಾಗಲಿ, ಲಿಂಗಶರೀರ ನಾಶವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ. ಯೋಗೀಶಾಶಯಸ್ಥಿತ=ಯೋಗಿಗಳ ಹೃದಯಾಕಾಶನಿವಾಸಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಜಗತ್ತಿನೊಳಗೆ, ಅವಕಾಶದನು ತಾನಾಗಿ=ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ವಾಸಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವವನು ತಾನಾಗಿ, ಎಲ್ಲರ=ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು, ತನ್ನೊಳಗಿಟ್ಟು ಸಲಹುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಉದಕ, ಆಕಾಶ, ಪರ್ವತ ಮೊದಲಾದ ಜಡಗಳಲ್ಲೂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮೊದಲು ತೃಣಜೀವರವರೆಗೂ ಎಲ್ಲಾ ಚೇತನರುಗಳಲ್ಲೂ, ತದ್ರೂಪ, ತದಾಕಾರನಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕ್ಕೊಂಡಿರುವ ರೂಪಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪ್ತರೂಪವೆಂದು ಹೆಸರು. ಬಲರಾಮ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಸಾಂಬ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಭಿನ್ನಾಂಶಗಳಿಗೆ ಆವೇಶರೂಪವೆಂದು ಹೆಸರು. ರಾಮ ಕೃಷ್ಣಾದಿಗಳು ಅವತಾರ ರೂಪಗಳು. ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿರೂಪವು ಅಂತರಾತ್ಮಕವು. ಹೀಗೆ ೪ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕ್ಕೊಂಡಿರುವನು. ಆದರೂ ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗನು. ಕಣ್ಣಿಗೆಕಾಣದಮೇಲೆ ಇಲ್ಲವೆಂದೇಕೆ ಹೇಳಬಾರದೆಂದರೆ, ಯೋಗೀಶಾಶಯ ಸ್ಥಿತನೆಂದರು. ಯೋಗಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವರು. ನಾವು ಕಾಣದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ? ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ನೋಡದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾದೀತೇ? ನೋಡಿರುವರು ಬಹುಜನರಿರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೆಹೇಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಯಾವರೀತಿ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅದರಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ತಪಸ್ಸು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ನಾಶ ರಹಿತನೆಂದರೆ ಜೀವರಿಗೂ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ, ಜೀವನಿಗೆ ನಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಜೀವರಿಗೆ ಬರತಕ್ಕ ಸ್ಥೂಲ ಶರೀರಗಳಿಗೆ ನಾಶ ಉಂಟು. ಕಡೆಗೆ ಲಿಂಗ ಶರೀರ ನಾಶವಾಗುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಇಂತಹಾ ನಾಶವೂ ಇಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಶರೀರಕ್ಕೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಜೀವರಿಗೂ ಜಡ ದೇಹಗಳಿಗೂ ಭೇದ ಉಂಟು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವರಿಗೆ ದೇಹ ನಾಶ ಉಂಟು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಿಲ್ಲ. ಇಂತಹಾ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತನ್ನೊಳಗೆ ವಾಸಮಾಡಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟು ಒಳಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ವಿಶದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ:–

ದಾರು ಪಾಷಾಣಗತ ಪಾವಕ
ಬೇರೆಬೇರಿಪ್ಪಂತೆ ಕಾರಣ
ಕಾರ್ಯಗಳಒಳಗಿದ್ದು ಕಾರಣಕಾರ್ಯನೆಂದೆನಿಸಿ ॥

ತೋರಿಕೊಳ್ಳದೆ ಎಲ್ಲರೊಳು ವ್ಯಾ
ಪಾರ ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳನು
ಸಾರ ಫಲಗಳನುಣಿಸಿಸಂತೈಸುವ ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ ॥ ೫ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ದಾರು=ಕಟ್ಟಿಯೊಳಗೂ, ಪಾಷಾಣಗತ=ಕಲ್ಲುಗಳೊಳಗೂ ಇರುವ, ಪಾವಕ=ಅಗ್ನಿಯು, ಬೇರೆಬೇರಿಪ್ಪಂತೆ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರುವಂತೆ, ಕಾರಣ= ಕಾರಣವಸ್ತುಗಳು, ಕಾರ್ಯಗಳ=ಕಾರ್ಯವಸ್ತುಗಳು, ಇವುಗಳ, ಒಳಗಿದ್ದು, ಕಾರಣ ಕಾರ್ಯನೆಂದೆನಿಸಿ=ತಾನೇಕಾರಣನೂ, ಕಾರ್ಯನೂ ಆಗಿ, ಆಯಾ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ, ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ=ಯಾರಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗದೆ, ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರ=ದಯಾಪೂರ್ಣನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಎಲ್ಲರೊಳು, ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುವ=ಸಕಲರಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವನು. ಯೋಗ್ಯತೆಗಳನುಸಾರ=ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಫಲಗಳನ್ನುಣಿಸಿ, ಸಂತೈಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಕಾಷ್ಟದಲ್ಲೂ ಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಅಗ್ನಿಯು ಇದ್ದೇ ಇರುವನು. ಆದರೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಷ್ಟವನ್ನು ಮಥನ ಮಾಡಿದರೆ ಅಗ್ನಿಯು ಕಾಣುವುದು. ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಲ್ಲನ್ನು ಹೊಡೆದರೆ ಬೆಂಕಿಬೀಳುವುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯು ಕಾರಣವು, ಅಗ್ನಿಯು ಕಾರ್ಯವೂ ಆಗಿರುವವು. ಇದರಂತೆ ಕಲ್ಲು ಕಾರಣ, ಕಾರ್ಯವು ಅಗ್ನಿ, ಅಗ್ನಿಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ವಸ್ತು ಬೇರೆ, ಕಾರ್ಯವಸ್ತು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವದು. ಕಾಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಯು ಕಾಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತವಾಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನು. ಕಾಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಯಾರೂ ಕಾಣುವಂತಿಲ್ಲ. ಮಥನ ಮಾಡಿದರೆ ಗೋಚರಿಸುವುದು. ಅದರಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಣುವಂತಿಲ್ಲ. ಯೋಗಿಗಳು ಯೋಗಾರೂಢರಾಗಿ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾರಣ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತದಾಕಾರನಾಗಿ, ತಚ್ಛಬ್ದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದು ಅವರವರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿ ಅವರಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸುವನು. ಮತ್ತು ಆ ಕರ್ಮಸಂಬಂಧವಾದ ಫಲಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಅವರಿಗೆ ಉಣಿಸುವನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕೃಪಾಸಾಂದ್ರನೆಂದರು. ಜೀವರುದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿ ಫಲವನ್ನು ಜೀವರಿಗೆ ಉಣಿಸುವುದರಿಂದ ಕರುಣಾ ಪೂರ್ಣನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆಂತು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಊರ್ಮಿಗಳವೋಲಿಪ್ಪ ಕರ್ಮಾ
ಕರ್ಮ ಜನ್ಯ ಫಲಾಫಲಂಗಳ
ನಿರ್ಮಲಾತ್ಮನು ಮಾಡಿಮಾಡಿಸಿ ಉಂಡುಣಿಸುತಿಪ್ಪ ॥
ನಿರ್ಮಯ ನಿರಾಮಯ ನಿರಾಶ್ರಯ
ಧರ್ಮವಿದ್ಧರ್ಮಾತ್ಮ ಧರ್ಮಗ
ದುರ್ಮತೀಜನರೊಲ್ಲನಪ್ರತಿಮಲ್ಲ ಶ್ರೀನಲ್ಲ ॥ ೬ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಊರ್ಮಿಗಳವೋಲಿಪ್ಪ=ಸಮುದ್ರದ ಅಲೆಗಳಂತೆ ಒಂದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ, ಕರ್ಮ=ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಅಕರ್ಮ=ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಅಥವಾ ಮಾಡಬಾರದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯ, ಪಾಪಗಳೆಂದರ್ಥ. ಇಂತಹ ಕರ್ಮ, ಅಕರ್ಮಗಳಿಂದ, ಜನ್ಯ=ಹುಟ್ಟುವ, ಫಲಾಫಲಂಗಳ=ಫಲ=ಸುಖರೂಪವಾದುದು; ಅಫಲ=ಸುಖವಲ್ಲದ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ದುಃಖ ಫಲಗಳು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು, ನಿರ್ಮಲಾತ್ಮನು= ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪನು, ಮಾಡಿಮಾಡಿಸಿ=ತಾನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ, ಉಣಿಸುತಿಪ್ಪ= ಜೀವರಿಗೆ ಉಣಿಸುತ್ತಿರುವನು. ನಿರ್ಮಮ= ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದವನು. ನಿರಾಮಯ=ಯಾವ ವಿಧವಾದ ರೋಗಾದಿಗಳು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲದವನು. ನಿರಾಶ್ರಯ=ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಯಾವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಆಶ್ರಯ ಮಾಡದವನು. ಧರ್ಮವಿತ್=ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದವನು. ಧರ್ಮಾತ್ಮ=ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪನು, ಧರ್ಮಗ= ಧರ್ಮಾತ್ಮರಿಂದ ಗಮ್ಯನು, ಅಪ್ರತಿಮಲ್ಲ=ಎದಿರಿಲ್ಲದವನು. ಶ್ರೀನಲ್ಲ=ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯು ಇಂತಹ ಸ್ವಾಮಿಯು, ದುರ್ಮತಿಜನರ=ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ದುರ್ಮತಿಗಳನ್ನು, ಒಲ್ಲರು=ಅವರು ಮಾಡುವ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಲೆಗಳು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಬರುವಂತೆ ಅಪಾರವಾದ ಕರ್ಮಾಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ ಜೀವರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಕರ್ಮವೆಂದರೆ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದೆಂದರ್ಥ. ಅಕರ್ಮವೆಂದರೆ ಮಾಡಬೇಕಾದುದನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಮತ್ತು ಮಾಡಬಾರದುದನ್ನು ಮಾಡುವುದೆಂದರ್ಥ. ಕರ್ಮಾಕರ್ಮಗಳೆಂದರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೆಂದರ್ಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮಾಕರ್ಮಗಳೆಂದರೆ, ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೆಂದರ್ಥ. ಹೀಗೆ ಫಲಾಫಲಗೆಳೆಂದರೂ ಸುಖದುಃಖಗಳೆಂದರ್ಥ. ಫಲವೆಂದರೆ ಪುಣ್ಯಫಲ;

ಅಫಲವೆಂದರೆ ಸುಖವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ದುಃಖವೆಂದರ್ಥ. ನಿರ್ದೋಷಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂಇದ್ದು ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿಸಿ ತಜ್ಜನ್ಯ ಫಲಾಫಲಗಳನ್ನು ತಾನುಂಡು ಜೀವರಿಗುಣಿಸುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವನ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವವನೇ ಹೊರತು ಇವರು ನಮ್ಮವರು, ಇವರು ಪರಕೀಯರು ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುವವನಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾವವಿಧವಾದ ರೋಗಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವವನಲ್ಲ. ತಾನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ರಯನೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಆಶ್ರಯವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮ ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದವನು. ಮಮತಾ ಬಿಡುವುದು ಇವು ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುವುವು. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ:– ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದ ಹೇಳಿದವರಿಗೆ ಈ ಗುಣಗಳು ಬರುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣ ಸಹಜವಾಗಿರುವುದೆಂಬ ಭಾವ. ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನೇ ತಿಳಿದವನು; ಅವನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಮಿಕ್ಕವರು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಕರ್ಣಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಥಾಸಂದರ್ಭವೆಂದಿರುವುದು. ಅದೆಂತೆನೆ:– ಧರ್ಮರಾಜನು ಕರ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸೋತು ರೋಮರೋಮದಲ್ಲೂ ಕರ್ಣನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಘಾಸಿ ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಅವನಿಂದ ಅವಮಾನಿತನಾಗಿ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಸಂಸಪ್ತಕ ಗಣದೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನನ್ನು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದೆ ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಧರ್ಮರಾಜನು ಕರ್ಣನಿಂದ ಬಹಳ ಏಟುಗಳು ತಿಂದವನಾದುದರಿಂದ, ಅರ್ಜುನನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಂದು ಆ ಶುಭವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಲು ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಂದು ಬಂದನೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಬಹಳ ಕೊಂಡಾಡಿದನು. ಅರ್ಜುನನು "ನಿನ್ನನ್ನು ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದು ಬಿಟ್ಟೆನು, ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆ" ಅಂದನು. ಧರ್ಮರಾಜನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ "ಕೈಲಾಗದ, ನಪುಂಸಕನಾದ ನಿನಗೇಕೆ ಗಾಂಡೀವ ಧನಸ್ಸು ? ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಗಾಂಡೀವವನ್ನು ಕೊಡು, ಅವನು ರಾಧೇಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನು, ಅಥವಾ ನೀನು ಯುದ್ಧ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಭೀಮಸೇನನಾದರೂ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನು, ನೀನು ಕುಂತಿಯಲ್ಲಿ ವೃಥಾ ಹುಟ್ಟಿದೆ, ಶುದ್ಧ ಷಂಡನು, ಸುಳ್ಳು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನು" ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ದೂಷಿಸಿದನು. ಅರ್ಜುನನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಇದೇನು! ಕತ್ತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಏನು ಮಾಡುವೆ! ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದುದೇನೆಂದರೆ:– ಮ॥ಭಾ॥ತಾ॥ ನಿರ್ಣಯ ೨೭ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ, ತಮಾಹಗಾಂಡಿವಂ ದಾತುಂಯೋ ವದೇತ್ತದ್ವಧೋಮಯಾ॥ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತಸ್ತತೋ ಹನ್ಮಿನೃಪಮಿತ್ಯಾಹ ತಂ ಹರಿಃ ॥೧೨೦॥ ಸತ್ಯಸ್ಯ ವಚನಂ ಶ್ರೇಯಃ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಂತು ದುಷ್ಕರಂ॥ ಯತ್ಸತಾಂ ಹಿತಮತ್ಯಂತಂ ತತ್ಸತ್ಯ ಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ ।೧೨೧॥ ಧರ್ಮಸ್ಯಾಚರಣಂ ಶ್ರೇಯೋಧರ್ಮ ಜ್ಞಾನಂತು ದುಷ್ಕರಂ ॥ ಯಃ ಸತಾಂ ಧಾರಕೋ ನಿತ್ಯಂ ಸಧರ್ಮ ಇತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ ॥೧೨೨॥ ಕೌಶಿಕಾಖ್ಯೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಹಿ ಲೀನಂ ಗ್ರಾಮಜನಂ ಕ್ವಚಿತ್ । ತಸ್ಕರೇಷ್ವಭಿದಾರ್ಶ್ಯೈವ ನಿರಯಂ ಪ್ರತ್ಯ ಪದ್ಯತ ॥೧೨೩॥ ಕಶ್ಚಿದ್ವ್ಯಾಧೋ ಮೃಗಂ ಹತ್ವಾ ಮಾತಾ ಪಿತೃ ನಿಮಿತ್ತತಃ ॥ ಭಕ್ಷಾರ್ಥಮಭ್ಯಗಾತ್ಸ್ವರ್ಗಮಸುರೋಽಸೌ ಮೃಗೋಯತಃ ॥೧೨೪॥ ಉಪದ್ರವಾಯ ಲೋಕಸ್ಯ ತಪಶ್ಚರತಿದುರ್ಮತಿಃ । ತಸ್ಮಾತ್ಸದ್ಧಾರಕೋ ಧರ್ಮಃ ಇತಿ ಕೃತ್ವಾ ವಿನಿಶ್ಚಯಂ॥ ೧೨೫॥ ಮಾ ನೃಪಂಜಹಿ ಸತ್ಯಾಂತ್ವಂ ಕುರು ವಾಚಂ ತಿರಸ್ಕುರು । ಇತ್ಯುಕ್ತೋಬಹುಧಾಽನಿಂದತ್ ಕ್ರೋಧಾದೇವಾರ್ಜುನೋ ನೃಪಂ ॥೧೨೬॥೧೨೭॥೧೨೮॥ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಚಾತ್ಮನಾಶಾಯ ವಿಕೋಶಂ ಕೃತವಾನಸಿಂ ॥ ಪುನಃ ಕೃಷ್ಣೇನ ಪೃಷ್ಟಸ್ಸನ್ ಸ್ವಾಭಿಪ್ರಾಯಮುವಾಚಸಃ॥ ೧೨೯॥ ತಚ್ಛ್ರುತ್ವಾಗರ್ಹಯಿತ್ವೇನಂಪುನರಾಹ ಜನಾರ್ದನಃ ॥ ಮತಿಪೂರ್ವಂ ದೇಹ ನಾಶಾತ್ಪಾಪಂ ಮಹದವಾಪ್ಯತೆ ॥೧೩೦॥ ಅತೋಮಾತ್ಯಜ ದೇಹಂತು ಕುರುಚಾತ್ಮ ಪ್ರಶಂಸನಂ ॥೧೩೧॥ ವಧೋಗುರೂಣಾಂ ತ್ವಂಕಾರಃ ಸ್ವಪ್ರಶಂಸೈವಚಾತ್ಮನಃ ॥ ಇತ್ಯುಕ್ತ ಸತ್ವಹಂಕಾರಾಚ್ಚಶಂಸ ಸ್ವಗುಣಾನಲಂ ॥೧೩೨॥ ಗುರುನಿಂದಾತ್ಮಪೂಜಾಚ ಧರ್ಮಾಯನ ಭವೇತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ತಥಾಪ್ಯರ್ಜುನಹಾರ್ದಂ ತತ್ಸಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಜನಾರ್ದನಃ ॥೧೩೩॥ ತಸ್ಯಲಜ್ಜಾಂಸಮುತ್ಪಾದ್ಯ ನಾಶಯಿತ್ವಾಚತಂ ಮದಂ ॥ ನಾಹಂ ವೇದ ಪರಂಧರ್ಮಂ ಕೃಷ್ಣಏವಗತಿರ್ಮಮ ॥೧೩೪॥ ಇತಿಭಾವಂ ಸಮುತ್ಪಾದ್ಯದೋಷಾನ್ನಾಶಯಿತುಂಹರಿಃ ॥ ಕಾರಯಾಮಾಸತತ್ಸರ್ವಮರ್ಜುನೇನ ಜಗತ್ಪತಿಃ ॥೧೩೫॥" ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಅರ್ಜುನನು ಇಂತೆಂದನು– ಕೃಷ್ಣ! ಗಾಂಡೀವವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕೊಡೆಂದು ಯಾವನು ಹೇಳುವನೋ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದು ನಾನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದೆನು; ಅದನ್ನು ಸತ್ಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದನು. ಕೃಷ್ಣ– ಎಲೈ ಪಾರ್ಥ! ಸತ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದೇನೋ ಉತ್ತಮವಾದುದೆ! ಆದರೆ ಸತ್ಯವೆಂದರೇನು? ಅದನ್ನು ಬಲ್ಲೆಯಾ? ಸತ್ಯದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ಕಂಡದ್ದು ಕಂಡಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವುದೋ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ, ಅಥವಾ ಹೇಳುವುದು ಸತ್ಯವು. ಇದರಂತೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು ಪುಣ್ಯಸಾಧನವು; ಧರ್ಮದ ಅರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಮಾತ್ರ ಆಗುವುದು ಕಷ್ಟ. ಕೇಳು! ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೌಶಿಕನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಅವನು ಸತ್ಯವಾದಿ ಎಂದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರಲು ಒಂದು ದಿವಸ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಮ್ಮನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕಳ್ಳರಿಗೆ ಹೆದರಿ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಮರೆಯಾದರು. ಹಿಂದೆಯೇ ಕಳ್ಳರು ಬಂದು ಸತ್ಯವಾದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆಂದು ಕೇಳುಲು ಸತ್ಯವಾದಿಯು, ಆ ಕಳ್ಳರಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಕಳ್ಳರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು

ಹೊಡೆದು ಅವರ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದರು. ಆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯು ಸತ್ಯವಾದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅದರಿಂದ ಆತನು ಘೋರವಾದ ನರಕವನ್ನನುಭವಿಸಿದನು. (೨) ಒಬ್ಬ ಬೇಡನು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಒಂದು ಮೃಗವನ್ನು ಕೊಂದನು. ಆ ಮೃಗವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಒಬ್ಬ ಅಸುರನು. ಲೋಕಹಿಂಸೆಗಾಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ಕೊಂದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇವನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವುದೇ ಧರ್ಮವು. ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಜನನ್ನು ನಿಂದನೆ ಮಾಡಿ ಬಿಡು! ದೊಡ್ಡವರನ್ನು ನಿಂದನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರ ಹತ್ಯ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದಲೆ ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಉಳ್ಳವನಾಗುವೆ, ಅಂದನು.

ಅರ್ಜುನನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು, ನೀನು ನಿಂದ್ಯವಾದ ದ್ಯೂತ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು! ಕೃತಘ್ನನು! ಕೈಲಾಗದವನು! ಪರರನ್ನು ದೂಷಿಸುತ್ತಿರುವೆ; ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಯಪಟ್ಟು ಓಡಿ ಬಂದಿರುವೆ! ನನ್ನನ್ನು ದೂಷಿಸಲು ನೀನು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಮನಬಂದಂತೆ ನಿಂದಿಸಿ, ಮತ್ತೂ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು.

ಕೃಷ್ಣ – ಮತ್ತೇನು ಮಾಡುವೆ ?

ಅರ್ಜುನ – ಕೃಷ್ಣ ! ಅಣ್ಣನನ್ನು ನಾನು ದೂಷಿಸಿ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದೆನು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಕೃಷ್ಣ – ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವೆ! ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಮಹಾ ಪಾಪದ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇಹ ವನ್ನು ಬಿಡುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಬಿಡು! ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ಶ್ಲಾಘನೆ ಮಾಡಿಕೊ! ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಾಗುವುದು. ಗುರುಗಳನ್ನು ನೀನು ಎಂದು ಏಕವಚನವಾಗಿ ದೂಷಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವುದು ಕೊಂದಂತಾಗುವುದು. ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಶ್ಲಾಘನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತನ್ನ ವಧೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಾಗುವುದು. ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅರ್ಜುನನು ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ತಾನೇ ತನ್ನನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಂಡನು. ಯದ್ಯಪಿ ಗುರು ನಿಂದೆಯೂ ಆತ್ಮ ಶ್ಲಾಘನೆಯೂ ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅರ್ಜುನನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರವಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಸಿ, ಅವನ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಮುರಿದನು. ಇದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ನನಗೆ ಯಾವ ಧರ್ಮವೂ ತಿಳಿಯದು; ಕೃಷ್ಣನೇ ನನಗೆ ಗತಿ! ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುವುದೇ ನಮಗೆ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವನ ದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಂದ ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು, ಎಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ಇಂತಹಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಹೊರತು ಮತ್ತಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ "ಧರ್ಮವಿತ್" ಎಂದರು ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂಧರ್ಮ ಸ್ವರೂಪನು ಧರ್ಮಾತ್ಮರಿಂದ ಲಭ್ಯನು, ಎದಿರಿಲ್ಲದವನು, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯು, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಅನ್ಯಥಾಜ್ಞಾನ ಯಾರಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೋ ಅವರು ದುರ್ಮತಿಗಳು (ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹಿಂದಿನ ಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮತ್ತೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಬರೆಯುವ ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೆ. ಇಂತಹ ದುರ್ಮತಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಾಕರ್ಮ ಜನ್ಯವಾದ ಫಲಾಫಗಳನ್ನು ಉಂಡುಣಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು, ದುಃಖವನ್ನೂ ಸಹ ಅನುಭವಿಸುವನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಆ ಸಂಶಯವನ್ನು ಸದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ:–

ಜಲದ ಬಡವಾನಲಗಳಂಬುಧಿ
ಜನವನುಂಬುವುವಬ್ದ ಮಳೆಗರೆ
ದಿಳಿಗೆ ಶಾಂತಿಯ ನೀವುದನಲನು ತಾನೆಭುಂಜಿಪುದು ॥
ತಿಳಿವುದೀಪರಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ನಿಲಯ ಗುಣಕೃತಕರ್ಮಜ ಫಲಾ
ಫಲಗಳುಂಡುಣಿಸುವನು ಸರ್ವಗ ಸರ್ವಜೀವರಿಗೆ ॥ ೭ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಜಲದ ಬಡವಾನಲಗಳು=ಜಲದ=ಮೇಘವು, ಬಡವಾನಲಗಳು=ಬಡಬಾಗ್ನಿ, ಇವೆರಡು, ಅಂಬುಧಿ ಜಲವನು=ಸಮುದ್ರೋದಕವನ್ನು, ಉಂಬುವುವು= ಪಾನ ಮಾಡುವವು. ಅಬ್ದ=ಮೇಘವು, ಮಳೆಗರೆದು ಇಳಿಗೆ=ಭೂಮಿಗೆ, ಶಾಂತಿಯನೀವುದು =ತಂಪು ಮಾಡುವುದು, ಅನಲನು=ಅಗ್ನಿಯು, ತಾನೆ ಭುಂಜಿಪುದು=ತಾನು ಮಾಡಿದ ನೀರನ್ನು ತಾನೇ ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುವುದು, ಈ ಪರಿಯಲ್ಲಿ=ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ, ತಿಳಿವುದು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಿಲಯ= ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಿಗೆ ಮನೆಯಂತಿರುವ, ಸರ್ವಗ=ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ, ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಗುಣಕೃತ=ಸತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋ ಗುಣಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಕರ್ಮಜ=ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಜನ್ಯವಾದ, ಫಲಾಫಲಂಗಳ=ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು, ಸರ್ವಜೀವರಿಗೆ, ಉಂಡುಣಿಸುವನು=ತಾನುಂಡು ಅವರಿಗೂ ಉಣಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಉದಕವನ್ನು, ಮೇಘ ಮತ್ತು ಬಡಬಾಗ್ನಿ ಇವೆರಡು ಪಾನ ಮಾಡುವವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೇಘವು, ತಾನು ಪಾನಮಾಡಿದ ಉದಕವನ್ನು ಮಳೆಗರೆದು ಭೂಮಿಗೆ ತಂಪು ಮಾಡಿ ಜನರನ್ನು ಆನಂದಪಡಿಸುವುದು. ಬಡಬಾಗ್ನಿಯು ತಾನು ಪಾನ ಮಾಡಿದ ಉದಕವನ್ನು ತಾನೇ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅಂದರೆ ಆ ನೀರನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುವುದು. ಹೀಗೆ ಬಡಬಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಮೇಘದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಎರಡು ಗುಣಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನಲ್ಲೇ ಇರುವುವೆಂದು ಎರಡು ಉಪಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಜೀವರು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮ ಜನ್ಯವಾದ ಶುಭ ಫಲವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಸಮುದ್ರೋದಕವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡಿದ ಮೇಘವು ಮಳೆ ಕರೆದು ದಿವ್ಯವಾದ ಉದಕದಿಂದ ಜನರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವಂತೆ ಜೀವರಿಗೆ ಇಮ್ಮಡಿಯಾದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದ್ಧರಿಸುವನು. ಬಡಬಾಗ್ನಿಯು ತಾನು ಪಾನ ಮಾಡಿದ ಉದಕವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ತಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಪಾಪ ಫಲವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುವನು. ಪಾಪಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಹಂಚುವನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಘದ ಉಪಮಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮೇಘವು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಉದಕವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಮುದ್ರದ ಯೋಗ್ಯತೆ ಮೀರಿ ಬರುವ ಉದಕವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಹಾಗೆ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಪಾಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರಿಗೆ ಮೀರಿದ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಮೇಘವು ಮಳೆಗರೆದು ಜನರಿಗೆ ಸುಖ ಕೊಡುವಂತೆ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಅಂತಹ ಅನುಸಂಧಾನವಿಲ್ಲದವರು ಏನೇನು ಸಾಧನಮಾಡಿದರೂ ನಿಷ್ಫಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಪುಸ್ತಕಗಳವಲೋಕಿಸುತ ಮಂ
ತ್ರಸ್ತುತಿಗಳೆನಲೇನು ರವಿ ಉದ
ಯಸ್ತಮಯಪರಿಯಂತ ಜಪಗಳಮಾಡಿ ಫಲವೇನು ॥
ಹೃಸ್ಥಪರಮಾತ್ಮನೆ ಸಮಸ್ತಾ
ವಸ್ಥೆಗಳೊಳಿದ್ದೆಲ್ಲರೊಳಗೆ ನಿ
ರಸ್ತಕಾಮನು ಮಾಡಿಮಾಡಿಪನೆಂದು ಸ್ಮರಿಸದವ ॥ ೮ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ನಿರಸ್ತಕಾಮನು=ತ್ಯಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ (ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದ), ಹೃಸ್ತ=ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಾಕಾಶವಾಸಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ, ಎಲ್ಲರೊಳಗೆ=ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಳಗೂ, ಸಮಸ್ತಾವಸ್ಥೆಗಳೊಳು= ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನ, ಸುಷುಪ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲೂ, ಇದ್ದು, ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಪನೆಂದು=ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಿಸುವನೆಂದು, ಸ್ಮರಿಸದವ=ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡದಿರುವ ಪುರುಷನು, ಪುಸ್ತಕಗಳ, ಅವಲೋಕಿಸುತ=ನೋಡುತ್ತ, ಮಂತ್ರ ಸ್ತುತಿಗಳನು, ಎನಲು=ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಲು, ಏನು= ಫಲವೇನು! ರವಿಉದಯ=ಸೂರ್ಯೋದಯ ಮೊದಲು, ಅಸ್ತಮಯ ಪರ್ಯಂತ, ಜಪಗಳ ಮಾಡಿ ಫಲವೇನು! ನಿಷ್ಫಲವೆಂದರ್ಥ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲೂ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಜಾಗ್ರದವಸ್ಥೆ, ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆ, ಸುಷುಪ್ತ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಅವಸ್ತೆಗಳಲ್ಲೂ, ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವನೆಂದು ಚಿಂತಿಸುವನು, ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ಏನು ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಲಿ, ಮಂತ್ರ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠನ ಮಾಡಲಿ, ಸೂರ್ಯೋದಯ ಮೊದಲು ಅಸ್ತಮಯದ ವರೆಗೂ, ಜಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ನಿಷ್ಫಲವೇ ಆಗುವುವು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ದೃಢೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಸಹಿತವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ:–

ಮದ್ಯಭಾಂಡವ ದೇವನದಿಯೊಳ
ಗದ್ದಿ ತೊಳೆಯಲು ನಿತ್ಯದಲಿ ಪರಿ
ಶುದ್ಧವಾಹೂದೆ ಎಂದಿಗಾದರು ಹರಿಪದಾಬ್ಜಗಳ ॥
ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಭಜಿಸದವಗೆ ವಿ
ರುದ್ಧವೆನಿಸುವವೆಲ್ಲ ಕರ್ಮ ಸ
ಮೃದ್ಧಿಗಳು ದುಃಖವನೆ ಕೊಡುತಿಹವಧಮಜೀವರಿಗೆ ॥ ೯ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಮದ್ಯಭಾಂಢವ=ಹೆಂಡವನ್ನು ಹಾಕಿರುವ ಮಣ್ಣಿನ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು, ದೇವ ನದಿಯೊಳಗೆ= ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ, ನಿತ್ಯದಲಿ, ಅದ್ದಿ ತೊಳೆಯಲು, ಎಂದಿಗಾದರು, ಪರಿಶುದ್ಧವಾಹೋದೆ! ಇಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ, ಹರಿಪದಾಬ್ಜಗಳ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳನ್ನು, ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕ=ಅನುಸಂಧಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಭಜಿಸದವಗೆ, ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮ=ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳು, ವಿರುದ್ಧವೆನಿಸುವುವು. ಅಧಮ ಜೀವರಿಗೆ, ಸಮೃದ್ಧಿಗಳ ದುಃಖವನೆ=ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುತಿಹವು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅನುಸಂಧಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದ ಕಮಲವನ್ನು ಭಜಿಸದೆ, ಜಪ, ತಪ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದರೂ ಅವು ಇವನನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡವು. ಭಾಗವತ ಷಷ್ಠಮಸ್ಕಂಧ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ, "ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾನಿ ಚೀರ್ಣಾನಿ ನಾರಾಯಣ ಪರಾಙ್ಮುಖೈ। ನವೈ ಪುನಂತಿ ರಾಜೇಂದ್ರ ಸುರಾ ಕುಂಭಮಿವಾಪಗಾಃ"

ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ವಿಮುಖರಾದವರು ಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇನು ಮಾಡಿದರೂ, ಮದ್ಯದ ಕೊಡವನ್ನು ಮಹಾ ನದಿಗಳು ಹೇಗೆ ಶುದ್ಧ ಮಾಡವೋ ಹಾಗೆ ಇವನನ್ನು ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡವು, ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಅದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಗಂಗೆಯು ಸಕಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಉಳ್ಳದಾದರು ಮದ್ಯದ ಕೊಡವನ್ನು ಹೇಗೆ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡದೋ ಹಾಗೆ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳು ಉತ್ತಮವಾದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಮಾಡಿಸಿದವನೆಂಬ ಅನುಸಂಧಾನವಿಲ್ಲದೆ ನಾನೆ ಮಾಡಿದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅಧಮ ಜೀವರು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳು ವಿರುದ್ಧ ಫಲವನ್ನೇ ಕೊಡುವವು. ಅಂದರೆ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾದ ದುಃಖವನ್ನೇ ಕೊಡುವವು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಆದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮುಕ್ತಾ
ಮುಕ್ತ ನೀಯಾಮಕನ ಸರ್ವೋ
ದ್ರಿಕ್ತ ಮಹಿಮೆಗಳನವರತಕೊಂಡಾಡು ಮರಿಯದಲೆ ॥
ಸಕ್ತನಾಗದೆ ಲೋಕವಾರ್ತೆಪ್ರ
ಸಕ್ತಿಗಳನೀಡಾಡಿ ಶೃತಿಸ್ಮೃ
ತ್ಯುಕ್ತ ಕರ್ಮವಮಾಡುತಿರು ಹರಿ ಆಜ್ಞೆಯೆಂದರಿತು ॥ ೧೦ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತನೀಯಾಮಕನ=ಮುಕ್ತರಿಗೂ, ಅಮುಕ್ತರಾದ ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರೇರಕನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ಸರ್ವೋದ್ರಿಕ್ತಮಹಿಮೆಗಳ= ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿರುವ ಮಹಿಮೆಗಳ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮರಿಯದಲೆ, ಅನವರತ =ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ, ಕೊಂಡಾಡು, ಸಕ್ತನಾಗದೆ=ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾಸಕ್ತನಾಗದೆ, ಲೋಕವಾರ್ತೆ ಗ್ರಸಕ್ತಿಗಳ=ಲೌಕಿಕ ಸಂಬಂಧವಾದ ಹರಟೆಗಳನ್ನು, ಈಡಾಡಿ=ಬಿಟ್ಟು, ಶೃತಿ ಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತಿಗಳ ಕರ್ಮವ=ಶೃತಿಗಳಲ್ಲೂ, ಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿದಿಸಿರುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಹರಿ ಆಜ್ಞೆಯೆಂದರಿತು=ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಪ್ಪಣೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಮಾಡುತಿರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಮುಕ್ತರಿಗೂ, ಅಮುಕ್ತರಿಗೂ ಸಹ ನಿಯಾಮಕನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಮರಿಯದೆ ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿರು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ. ಲೌಕಿಕವಾದ ಹಾಳು ಹರಟೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು "ಶೃತಿ ಸ್ಮೃತೀ ಹರೇರಾಜ್ಞ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರ ಶೃತಿ, ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಭಗವದಾಜ್ಞೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ವಿಧ್ಯುಕ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ನಿಷ್ಕಾಮುಕನಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಲಿಪ್ತನಾಗದೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಲೋಪವಾದರು ಸರಿಯೆ ಕರ್ಮಜ
ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳೆರಡು ನಿನ್ನನು
ಲೇಪಿಸವು ನಿಷ್ಕಾಮುಕನುನೀನಾಗಿ ಮಾಡುತಿರೆ ॥
ಸೌಪರ್ಣಿವರವಹನ ನಿನ್ನ ಮ
ಹಾಪರಾಧಗಳೆಣಿಸದಲೆ ಸ್ವ
ರ್ಗಾಪವರ್ಗದೊಳಿಟ್ಟು ಸಲಹುವ ನಿತ್ಯ ಸುಖಸಾಂದ್ರ ॥ ೧೧ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ನೀನು, ನಿಷ್ಕಾಮುಕನಾಗಿ=ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ, ಮಾಡುತಿರೆ=ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಲೋಪವಾದುರು ಸರಿಯೆ=ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಲೋಪವಾದರೂ ಸಹ, ಕರ್ಮಜ=ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮ ಸಂಬಂಧವಾದ, ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳೆರಡು, ನಿನ್ನನು ಲೇಪಿಸವು, ನಿತ್ಯ ಸುಖಸಾಂದ್ರ=ನಿತ್ಯಾನಂದ ಪೂರ್ಣನಾದ, ಸೌಪರ್ಣಿ ವರವಹನ=ಸೌಪರ್ಣಿ ದೇವಿಗೆ ಪತಿಯಾದ ಗರುಡನನ್ನು ವಾಹನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ನಿನ್ನ ಮಹಾಪರಾಧಗಳೆಣಿಸದಲೆ=ಸ್ವರ್ಗ=ಇಹದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಮವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಸ್ವ=ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೆಸರು. ಅವನನುಗ್ರಹದಿಂದಲೆ ಗಮ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವೆಂದು ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಅಥವಾ "ಸ್ವರತೋ ವಿಷ್ಣುಃ ತೇನ ಗತೋಲೋಕಃ ವೈಕುಂಠಾಖ್ಯಃ" ಸ್ವರತನಾದುದರಿಂದ ಸ್ವಃ ಎಂದು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಹೆಸರು; ಅವನು ವಾಸಮಾಡುವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸ್ವರ್ಗವೆಂದು ಹೆಸರು ಅಥವಾ "ಸದಾನಂದ ಜ್ಞಾನ ಮೂರ್ತಿತ್ವಾತ್ಸ್ವರ್ಗೋ ವಿಷ್ಣುಃ" ಸರ್ವದಾ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವೆಂದು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಹೆಸರು; ಇಂತಹ ಸ್ವರ್ಗ ನಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಲೋಕವಾದ ಆಪವರ್ಗದೊಳು=ಮುಕ್ತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗ ನಾಮಕವಾದ ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ, ಆಪವರ್ಗದೊಳು=ಮುಕ್ತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಇಟ್ಟು, ಸಲಹುವ=ಸ್ವರೂಪಾನಂದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉದ್ಧರಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– "ಕರ್ಮಣ್ಯೇವಾಧಿಕಾರಸ್ತೇ ಮಾಫಲೇಷು ಕದಾಚನ" ಎಂಬ ಗೀತಾ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ, ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಮಾಡಿಸುವನೆಂದು ಅನುಸಂಧಾನ ಪೂರ್ವಕ, ಫಲವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ದೈವ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ, ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಲೋಪ ಬಂದರೂ, ಆ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಕ್ಷಮಿಸುವನು. ಇವನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಚಿತ, ಆಗಾಮಿ ಕರ್ಮ ಸಂಬಂಧವಾದ ನಶ್ವರ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳಿಗೆ ಸಾಧನವಾದ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇವನಿಗೆ ಲೇಪವಾಗವು. ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಾದ ಪುಣ್ಯ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುವದೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇವನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನಾಗಲಿ, ನರಕವನ್ನಾಗಲಿ ಕೊಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಶ್ವತವಾದ ವೈಕುಂಠ ಲೋಕವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟುದ್ಧರಿಸುವನು. ನಿಷ್ಕಾಮುಕರಾಗಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಪದ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸ್ವರ್ಗವೆಂದು ವೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೆಸರೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಸ್ವರ್ಗ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವೈಕುಂಠವೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿದುದು ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲ್ಲ. ಭಾಗವತ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ೧ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ವಿಜಯಧ್ವಜೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಾಯ ಲೋಕಾಯವೆಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಮಾಡಿದ ನಿರ್ವಚನವನ್ನೇ ಈ ಪದ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಿಷ್ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದಲ್ಲದೆ, ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :–

ಸ್ವರತ ಸುಖಮಯ ಸುಲಭ ವಿಶ್ವಂ
ಭರವಿಶೋಕ ಸುರಾಸುರಾರ್ಚಿತ
ಚರಣಯುಗ ಚಾರ್ವಾಂಗ ಶಾರ್ಙ್ಗಶರಣ್ಯಜಿತಮನ್ಯು ॥
ಪರಮಸುಂದರತರ ಪರಾತ್ಪರ
ಶರಣಜನಸುರಧೇನು ಶಾಶ್ವತ
ಕರುಣಿಕಂಜದಳಾಕ್ಷಕಾಯೆನೆ ಕಂಗೊಳಿಪಸಿದ್ಧ ॥ ೧೨ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಸ್ವರತ=ಸ್ವರಮಣನಾದ, ಸುಖಮಯ=ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ, ಸುಲಭ=ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸುಲಭನಾದ, ವಿಶ್ವಂಭರ=ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆ ಧರಿಸಿರುವ, ವಿಶೋಕ= ಶೋಕರಹಿತನಾದ, ಸುರಾಸುರಾರ್ಚಿತ=ಸುರ=ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅಸುರ= ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಿಂದಲೂ, "ಅಸುಷುರತತ್ವಾದಸುರೋಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಃ" ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ರತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಸುರ ಎಂದು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೆ ಹೆಸರು. ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಮತಾವಲಂಬಿಗಳೆಂದರ್ಥ. ೧೨ನೆಯ ಸಂಧಿ ೩೦ನೆಯ ಪದ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅಸುರ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಚನ ಮಾಡಿರುತ್ತೆ. ಅಲ್ಲಿ ನೋಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇಂತಹಾ ಮಧ್ವ ಮತಾವಲಂಬಿಗಳಿಂದಲೂ, ಅರ್ಚಿತ=ಪೂಜಿತವಾದ, ಚರಣಯುಗ=ಪಾದದ್ವಂದ್ವಗಳುಳ್ಳ, ಚಾರ್ವಂಗ= ಮನೋಜ್ಞವಾದ ಅಂಗಗಳುಳ್ಳ, ಶಾರ್ಙ್ಗಶರಣ್ಯ=ಶಾರ್ಙ್ಗವೆಂಬ ಧನಸ್ಸಿನ ರೂಪವುಳ್ಳ ವಿದ್ಯಾನಾಮಕ ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಭೂತನಾದ, ಜಿತಮನ್ಯು=ಜಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೋಪವುಳ್ಳ, ಪರಮ ಸುಂದರತರ=ಪರಮ ಸುಂದರರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಸುಂದರತರನಾದ ಪರಾತ್ಪರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದ, ಶರಣಜನ ಸುರಧೇನು=ತನ್ನನ್ನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕ ಜನರಿಗೆ ಕಾಮಧೇನುವಿನಂತಿರುವ, ಶಾಶ್ವತಕರುಣಿ=ಶಾಶ್ವತವಾದ ದಯಾಪೂರ್ಣನಾದ, ಕಂಜದಳಾಕ್ಷ=ಕಮಲ ದಳದಂತೆ ನೇತ್ರಗಳುಳ್ಳ, ಶ್ರೀಹರಿಯೇ! ಕಾಯೆನೆ= ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸೆಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲು, ಸಿದ್ಧ=ಸಿದ್ಧವಾಗಿ, ಕಂಗೊಳಿಪಅಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವನು, ಪರದಲ್ಲಿ=ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯವು ವಿಶದವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಸುರಾಸುರಾರ್ಚಿತ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಸುರರೆಂದರೆ ದೈತ್ಯರೆಂದರ್ಥ, ದೈತ್ಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ಬಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಂದ ಪೂಜಿತವಾದ ಪಾದಕಮಲಗಳುಳ್ಳವನೆಂದರ್ಥ. ಪದ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರೆಂದೊಂದರ್ಥ. ಮಧ್ವಮತಾವಲಂಬಿಗಳೆಂದು ಮತ್ತೊಂದರ್ಥ. ಶಾರ್ಙ್ಗಶರಣ್ಯ ಎಂಬ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಶಾರ್ಙ್ಗವೆಂಬ ಧನುಸ್ಸುಳ್ಳವನಿಗೆ ಶಾರ್ಙ್ಗ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಬೇಕು. ಶಾರ್ಙ್ಗನೆಂದು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾರ್ಙ್ಗಶರಣ್ಯನೆಂದು ಒಂದೇ ಪದ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯ ೩ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ೭೩ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ "ಗದಾತುವಾಯುರ್ಬಲಸಂವಿದಾತ್ಮಾ ಶಾರ್ಙ್ಗಶ್ಚ ವಿದ್ಯೇತಿರಮೈವ ಖಡ್ಗಃ ॥ ದುರ್ಗಾತ್ಮಿಕಾಸ್ಯೈವಚ ಚರ್ಮನಾಮ್ನಿಃ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಬಲ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕರಾದ ವಾಯುದೇವರೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುವ ಗದೆಯಾಗಿರುವರು. ಶಾರ್ಙ್ಗಧನುಸ್ಸಿನ ರೂಪವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾನಾಮಕ ರಮಾದೇವಿಯರಿರುವರು. (ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರು ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಚರ್ಮ ರೂಪರಾಗಿರುವರು.) ಇದರಿಂದ ರಮಾದೇವಿಯರೇ ಶಾರ್ಙ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಇಂತಹಾ ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಶರಣ್ಯ ಅಂದರೆ ಮನೆಯಂತಿರುವವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ನಿರ್ಮಲನು ನೀನಾಗಿ ಕರ್ಮವಿ
ಕರ್ಮಗಳನು ನಿರಂತರದಲಿ ಸು
ಧರ್ಮನಾಮಕಗರ್ಪಿಸುತ ನಿಷ್ಕಲುಷ ನೀನಾಗು ॥
ಭರ್ಮಗರ್ಭನ ಜನಕ ದಯದಲಿ
ದುರ್ಮತಿಗಳನು ಕೊಡದೆ ತನ್ನಯ
ಹರ್ಮದೊಳಗಿಟ್ಟೆಲ್ಲಕಾಲದಿ ಕಾವ ಕೃಪೆಯಿಂದ ॥ ೧೩ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ನೀನು, ನಿರ್ಮಲನಾಗಿ=ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣನಾಗಿ, ಕರ್ಮವಿಕರ್ಮಗಳನು=ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿರಂತರದಲಿ, ಸುಧರ್ಮನಾಮಕಗೆ=ಸುಧರ್ಮನಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ, ನೀನು ನಿಷ್ಕಲುಷನಾಗು=ಪಾಪ ವಿಮುಕ್ತನಾಗು, ಭರ್ಮಗರ್ಭನ=ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನಾಮಕರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ, ಜನಕ=ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ದಯದಲಿ=ದಯೆಯಿಂದ, ದುರ್ಮತಿಗಳನು=ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನುಕೊಡದೆ, ಎಲ್ಲಕಾಲದಲಿ, ತನ್ನಹರ್ಮದೊಳಗೆ=ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಇಟ್ಟು, ಕೃಪೆಯಿಂದ ಕಾವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಶುದ್ಧಾಂತಕರಣನಾಗಿ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಸುಧರ್ಮ ನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸು ಅಂದರೆ ಉತ್ತಮನೆಂದರ್ಥ, ಧರ್ಮ ಅಂದರೆ "ಧಾರಕತ್ವಾದ್ಧರ್ಮಃ" ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಧರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮನೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೆಸರು. ಇಂತಹಾ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ ನೀನು ಪಾಪರಹಿತನಾಗುವೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ದಯಮಾಡಿ ನಿನಗೆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗಳು ಹುಟ್ಟದಂತೇ ಮಾಡುವನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸರ್ವದಾ ಸ್ವರೂಪಾನಂದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ನಿರಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುವುದನ್ನೇ ದಾರ್ಢ್ಯ ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಿ ಶರಣಜನವರ
ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷನು ತನ್ನ ನಿಜಸಂ
ಕಲ್ಪದನುಸಾರದಲಿ ಕೊಡುತಿಪ್ಪನು ಫಲಾಫಲವ ॥
ಅಲ್ಪ ಸುಖದಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಹಿ
ತಲ್ಪನಾರಾಧಿಸದಿರೆಂದಿಗು
ಶಿಲ್ಪಿಕನಕೈಶಿಕ್ಕ ಶಿಲೆಯಂದದಲಿ ಸಂತೃಪ ॥ ೧೪ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಶರಣಜನವರಕಲ್ಪ ವೃಕ್ಷನು=ಶರಣಾಗತರಾದ ಜನರಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಂತಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ತನ್ನ ನಿಜಸಂಕಲ್ಪದನುಸಾರದಲಿ=ಅನಾದಿಯಾದ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ, ಕಲ್ಪಕಲ್ಪದಿ=ಪ್ರತಿ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪದಲ್ಲೂ, ಫಲಾಫಲವ= ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು, ತಮೋಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ಅಂಧಂತಮಸ್ಸನ್ನು, ಮಧ್ಯಮರಿಗೆ ಸುಖದುಃಖ ಮಿಶ್ರವಾದ ಸಂತಾನಿಕ ಲೋಕವನ್ನು ಕೊಡುತಿಪ್ಪನು. ಅಹಿತಲ್ಪನ=ಶೇಷಪರ್ಯಂಕ ಶಾಯಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು,

ಅಲ್ಪಸುಖದ=ನಶ್ವರವಾದ ಐಹಿಕ ಸುಖಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಆರಾಧಿಸದಿರು=ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಡ. ಪರಮಾತ್ಮನು, ಶಿಲ್ಪಿಕನ= ಕಲ್ಲುಬಡಿಯುವನ ಕೈಶಿಕ್ಕ=ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ, ಶಿಲೆಯಂದದಲಿ=ಕಲ್ಲಿನಂತೆ, ಸಂತೈಪ= ಸುಖಪಡಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಶರಣಾಗತರನ್ನು ಪಾಲನೆ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಂತಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ತನ್ನ ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪದಲ್ಲೂ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ತಮೋಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ಅಂಧಂತಮಸ್ಸನ್ನು ಮಧ್ಯಮರಿಗೆ ಸುಖದುಃಖ ಮಿಶ್ರವಾದ ಸಂತಾನಿಕವೆಂಬ ನಿತ್ಯ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನು. ಇಂತಹಾ ಶೇಷಶಾಯಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನಶ್ವರವಾದ ಸಂಸಾರಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದಿಗೂ ಭಜಿಸಬೇಡ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸುಪ್ರೀತನಾಗಲೆಂದು ಭಜಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ಭಜನೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ನಿನಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನು. ಕಲ್ಲುಬಡಿಯುವವನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕಲ್ಲು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪೂಜಾದಿಗಳು ನಡಿಯುವಂತೆ ಮಾಡೆಂದು ಬಡಿಯುವವನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದೇನು? ಹೇಗೆ ಶಿಲ್ಪಿಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ಕಲ್ಲನ್ನು ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪೂಜಾದಿಗಳು ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವನೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ನೀನು ಯಾವುದನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೂ ತಾನಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಇವರು ನಮ್ಮವರು ಅವರು ಪರಕೀಯರೆಂಬ ವೈಷಮ್ಯಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಅವರವರ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅವರವರಿಗೆ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ದೇಶ ಭೇದಾಕಾಶದಂದದಿ
ವಾಸುದೇವನು ಸರ್ವಭೂತನಿ
ವಾಸನೆನಿಸಿ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕನೆಂದು ಕರೆಸುವನು ॥
ದ್ವೇಷ ಸ್ನೇಹೋದಾಸೀನಗಳ
ಲ್ಲಿ ಶರೀರದೊಳಗೆ ಅವರೋ
ಪಾಸನೆಗಳಂದದಲಿ ಫಲವೀವನು ಪರಬ್ರಹ್ಮ ॥ ೧೫ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:–ದೇಶ ಭೇದಾಕಾಶದಂದದಿ=ಸ್ಥಳ ಭೇದದಿಂದ, ಒಂದೇ ಆಕಾರವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ, ವಾಸುದೇವನು, ಸರ್ವಭೂತನಿವಾಸನೆನಿಸಿ= ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ವಾಸಮಾಡುವವನೆಂದೆ ಚರಾಚರಾತ್ಮಕನೆಂದು=ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತದಾಕಾರನಾಗಿದ್ದು ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನು, ಈ ಶರೀರದೊಳಗೆ, ದ್ವೇಷ ಸ್ನೇಹೋದಾಸೀನಗಳಲ್ಲಿ=ದ್ವೇಷ, ಸ್ನೇಹ, ಉದಾಸೀನವೆಂಬ ಮೂರು ವಿಧ ಉಪಾಸನೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅವರ=ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರ, ಉಪಾಸನೆಗಳಂದದಲಿ=ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವವರು, ಸ್ನೇಹ ಮಾಡುವವರು, ಉದಾಸೀನ ಮಾಡುವವರು ಹೀಗೆ ಮೂರು ವಿಧ ಉಪಾಸನೆಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಫಲವೀವನು=ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಆಕಾಶವು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವಂತೆ, ಚರಾಚರಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಸರ್ವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಭೂತನಿವಾಸನೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ತದಾಕಾರನಾಗಿದ್ದು ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಧರಿಸಿರುವನು. ಶರೀರ ಹೊಂದಿದ ಜೀವರಲ್ಲಿ, ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವವರೆಂತಲೂ, ಸ್ನೇಹ ಮಾಡುವವರೆಂತಲೂ, ಉದಾಸೀನ ಮಾಡುವವರೆಂತಲೂ ಮೂರು ವಿಧ ಉಪಾಸಕರುಂಟು. ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರವರು ಮಾಡುವ ಉಪಾಸನೆಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಸ್ನೇಹ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು, ದ್ವೇಷಿಗಳಿಗೆ ಅಂಧಂತಮಸ್ಸನ್ನು, ಉದಾಸೀನಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮಿಶ್ರಲೋಕವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನು. ದ್ವೇಷ ಸ್ನೇಹೋದಾಸೀನಗಳಲ್ಲಿ ಶರೀರಗಳೊಳಗೆ ಎಂದು ಪಾಠಾಂತರ; ಇದರರ್ಥ– ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಜೀವರ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ, ಒಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನ ಹೀಗೆ ವೈಷಮ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಭಜಿಸುವುದರಿಂದ ಆಗಾಮಿ ಸಂಚಿತಗಳು ನಾಶವಾಗುವುವು. ಅಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಸಂಚಿತಾಗಾಮಿಗಳ ಕರ್ಮವಿ
ರಿಂಚಿ ಜನಕನ ಭಜಿಸಿ ಕೆಡುವವು
ಮಿಂಚಿನಂದದಿ ಪೊಳೆವ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಹೃದಾಂಬರದಿ ॥
ವಂಚಿಸುವ ಜನರೊಲ್ಲ ಶ್ರೀವ
ತ್ಸಾಂಕಿತ ಸಂಸದ್ವಕ್ಷ ತಾ ನಿ
ಷ್ಕಿಂಚನಜನಪ್ರಿಯ ಸುರಮುನಿಗೇಯ ಶುಭಕಾಯ ॥ ೧೬ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ವಿರಿಂಚಿಜನಕನ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಭಜಿಸೆ=ಭಜಿಸಲು, ಸಂಚಿತಾಗಾಮಿಗಳ ಕರ್ಮ=ಸಂಚಿತ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಕರ್ಮಗಳು, ಆಗಾಮಿ=ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದ, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕರ್ಮಗಳು, ಇವೆರಡು ಕರ್ಮಗಳೂ ಕೆಡುವುವು=ನಾಶಹೊಂದುವವು. ಪುರುಷೋತ್ತಮನು=ಪುರುಷೇಶ= ಕ್ಷರಾಕ್ಷರ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಹೃದಯಾಂಬರದಿ=ನಿಮ್ಮ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಮಿಂಚಿನಂದದಿ ಪೊಳೆವ=ಅಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಗೋಚರಿಸುವನು. ಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಿತ ಸಂಸದ್ವಕ್ಷ=ಶ್ರೀದೇವಿಯರನ್ನೂ ಕೌಸ್ತುಭ ಮಣಿಯನ್ನೂ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ವಂಚಿಸುವ ಜನರ=ಡಾಂಭಿಕಭಕ್ತಿ ತೋರಿಸುವವರನ್ನು, ಒಲ್ಲ=ಅಂಥವರಿಗೆ ಒಲಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಷ್ಕಿಂಚನಜನಪ್ರಿಯ=ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲದೆ ಮಿಕ್ಕ ವಸ್ತುಗಳು ನಮ್ಮವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದವನು ನಿಷ್ಕಿಂಚನು, ಇಂಥಹವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಅಥವಾ ನಿಷ್ಕಿಂಚನ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ, ಪರಮಾತ್ಮನು, ಸುರಮುನಿಗೇಯ=ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಋಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನು, ಶುಭಕಾಯ=ಮಂಗಳ ಸ್ವರೂಪನು, ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– "ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮಣೋನ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪರಿಕ್ಷಯ" ಎಂಬ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ ಒಂದು ಹೊರ್ತು ಮಿಕ್ಕ ಆಗಾಮಿ ಸಂಚಿತಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಕರ್ಮಗಳೂ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವಾದ ಕೂಡಲೇ ನಾಶವಾಗುವುವು. ಪ್ರಾರಬ್ಧವು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಿಯೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಮತ್ತು ಭಿದ್ಯತೇ ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿ ಛಿದ್ಯಂತೇ ಸರ್ವಸಂಶಯಾಃ॥ ಕ್ಷೀಯಂತೇ ಚಾಸ್ಯ ಕರ್ಮಾಣಿದೃಷ್ಟ ಏವಾತ್ಮನೀಶ್ವರೇ" ಎಂಬ ಭಾಗವತ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಕಂಧದ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರ ಅಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೇ ಮನಃ ಕಲ್ಮಷವು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದ ಸಕಲವಾದ ಸಂಶಯಗಳೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುವು. ಮತ್ತು ಇವನ ಆಗಾಮಿ ಸಂಚಿತ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಾಶಹೊಂದುವುವು, ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದು. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಭಜಿಸುತ್ತಾ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ತನ್ನನ್ನು ನಂಬಿದ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿ ಗೋಚರನಾಗುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ಇವನ ಆಗಾಮಿ ಸಂಚಿತಗಳೆಂಬ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದೃಢ ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬರೇ ಕರ್ಮವೇ ತಾರಕವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವವರು ಶುದ್ಧ ಮೂರ್ಖರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಕಾಲದ್ರವ್ಯಸುಕರ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯ
ಪೇಳುವರು ಅಲ್ಪರಿಗೆ ಅವು ನಿ
ರ್ಮೂಲಗೈಸುವವಲ್ಲ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲಕಾಲದಲಿ ॥
ತೈಲಧಾರೀಯಂತವನ ಪದ
ವಾಲಯಿಸಿ ಸ್ತುತಿಸದಲೆ ನಿತ್ಯದಿ
ಬಾಲಿಶರು ಕರ್ಮಾದಿಗಳೆ ತಾರಕವೆಂದು ಪೇಳುವರು ॥ ೧೭ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಕಾಲ ದ್ರವ್ಯ ಸುಕರ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯ=ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶುಚಿಯಾದ ಕಾಲವೆನ್ನುವರು. ದ್ರವ್ಯ ಶುದ್ಧಿಯೆಂದರೆ ಪಾತ್ರೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ದ್ರವ್ಯಾಂತರವಾದ ಹುಳಿಹಣ್ಣು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧಿಯು. ಶುದ್ಧವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವಾದ ದ್ರವ್ಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧಿ ಎಂದು ಭಾಗವತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವರು. ಅಲ್ಪರಿಗೆ=ಅಲ್ಪ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ, ಅವು=ಅಕಾಲ ದ್ರವ್ಯ ಕರ್ಮಾದಿ ಶುದ್ಧಿಗಳು, ಎಲ್ಲಕಾಲದಲಿ=ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ, ಪಾಪಗಳ=ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳನ್ನು, ನಿರ್ಮಲ ಗೈಸುವವಲ್ಲ=ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶ ಮಾಡುವವಲ್ಲ, ತೈಲಧಾರಿಯಂತೆ=ಎಣ್ಣೆಯ

www.vijayadasaru.net www.sudhama.org www.sarvamoola.org

ಧಾರೆಯಂತೆ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ, ಅವನಪದವ= ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಾರವಿಂದವ, ನಿತ್ಯದಿ ಆಲಯಿಸಿ=ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಸ್ತುತಿಸದಲೆ=ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡದೆ, ಬಾಲಿಶರು=ಹುಡುಗ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು (ಮೂರ್ಖರು) ಕರ್ಮಾದಿಗಳೇ ತಾರಕವೆಂದು=ಉದ್ಧಾರಕವೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಕಾಲ ದ್ರವ್ಯ ಸುಕರ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯ ಪೇಳುವರು ಎಂಬ ಪದ್ಯಾರ್ಥ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಾಲಶುದ್ಧಿ, ದ್ರವ್ಯಶುದ್ಧಿ, ಕರ್ಮಶುದ್ಧಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭಾಗವತ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧ ೨೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಅದೆಂತೆನೆ, ದೇಶಕಾಲಾದಿ ಭಾವಾನಾಂ ವಚನಾನ್ಮಮ ಸತ್ತಮ ಗುಣದೋಷೌ ವಿಧೀಯೇತೇ ನಿಯಮಾರ್ಥಂಹಿಕರ್ಮಣಾಂ ॥೭॥ (ಇದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉದ್ಧವನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದುದು) ಎಲೈ ಉದ್ಧವ! ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಈ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವು ಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಅಯೋಗ್ಯವಾದುದು, ಎಂದು ಕರ್ಮಗಳ ನಿಯಮಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ವಚನದ ಮೇಲೆ ಗುಣದೋಷಗಳು ವಿಧಿಸಲ್ಪಡುವುವು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇಶವು ಶುದ್ಧವಾದುದೆಂದರೆ, 'ಕೃಷ್ಣ ಸಾರೋಥ ದೇಶಾನಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಶುಚಿರ್ಭವೇತ್! ಕೃಷ್ಣ ಸಾರೋಪಿ ಸೌವೀರ ಕೀಕಟಾ ಸಂಸ್ಕೃತೇರಿಣಃ ॥೮॥ ಇದರರ್ಥವು ವಿಜಯಧ್ವಜೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕರ್ಮ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ದೇಶವು ಯಾವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜಿಂಕೆಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವವೋ, ಆ ದೇಶವು ಶುದ್ಧವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಅಥ ಎಂಬ ಪದವು ಜಿಂಕೆಗಳು ವಾಸಮಾಡುವ ದೇಶಗಳಲ್ಲದ ಮತ್ತೂ ಕೆಲವು ದೇಶಗಳು ಶುಚಿಯಾಗಿರುವವೆಂದು ಸೂಚಿಸುವದು (ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಶ್ಲೋಕ, ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂದ ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು) ನದೀ, ಸಮುದ್ರ, ಗಿರಯ ಆಶ್ರಮಾಶ್ಚವನಾನಿಚ । ನಗರಾಣಿಚ ದಿವ್ಯಾನಿ ಸಾಲಗ್ರಾಮಾದಯಸ್ತಥಾ। ತೇಷಾಂಸಮೀಪಗಾಶ್ಚೈವ ದೇಶಾಯೋ ಜನಮಾತ್ರತಃ ಕರ್ಮಣ್ಯಾಸ್ತುಸಮಾಖ್ಯಾತಾಸ್ತದನ್ಯೇಕೀಕಟಾಃಸ್ಮೃತಾಃ । ತದನ್ಯೇಪಿತು ಏದೇಶಾಂ ಕೃಷ್ಣಸಾರೋಷಿತಾಃ ಸ್ವತಃ ॥ ಕರ್ಮಣ್ಯಾ ಏವತೇಜ್ಞೇಯಾಃ ಇತಿವಚನಾತ್" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ನದೀ, ಸಮುದ್ರ, ಪರ್ವತಗಳು, ಆಶ್ರಮ, ಉಪವನ, ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಅಯೋಧ್ಯಾ ಮೊದಲಾದ ನಗರಗಳು, ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ ಇವುಗಳು ಇರುವ ದೇಶಗಳು, ಇವುಗಳಿಗೆ ಸುತ್ತಲೂ ೧ ಗಾವುದದ ಒಳಗಿನ ದೇಶಗಳು ಕರ್ಮ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದವುಗಳು. ಇವುಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಃ ಜಿಂಕೆಗಳು ವಾಸಮಾಡುವ ದೇಶವಾದರೂ ಕರ್ಮಣ್ಯವೆನಿಸುವುದು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಈಗ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಿಂದ ಜಿಂಕೆಗಳು ತಾವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೂ ಸೌವೀರ, ಕೀಕಟ, ಅಸಂಸ್ಕೃತ, ಈರಣ ದೇಶಗಳು ಮಾತ್ರ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಶುದ್ಧವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸೌವೀರವೆಂಬ ದೇಶವು ೫೬ ದೇಶಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದು. ಕೀಕಟವೆಂದರೆ ನದಿಗಳಾಗಲೀ, ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ, ಪರ್ವತ ಮೊದಲಾದ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲದ ದೇಶವೆಂದರ್ಥ. ಪಾಷಂಡಿಗಳು ವಾಸಮಾಡುವ ದೇಶವು ಅಸಂಸ್ಕೃತವೆನಿಸುವದು. ಈರಣವೆಂದರೆ ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಉಪದ್ವೀಪಗಳು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕರ್ಮಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ ದೇಶಗಳು. ಅಂದರೆ ನದೀ, ಸಮುದ್ರ ಮೊದಲಾದವೇನಿದ್ದರೂ "ಯದಿನಾಧ್ಯುಷಿತಾಃಖಲೈ" ಅಲ್ಲಿನ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ತಮೋಯೋಗ್ಯರೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಕರ್ಮ ಮಾಡಲು ಸುತರಾಂ ಯೋಗ್ಯವಾದುದಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷವುಂಟು. "ಖಲೈರಧ್ಯುಷಿತಾಶ್ಚಾಪಿಯದಿ ಸದ್ಭಿರಧಿಷ್ಠಿತಾಃ । ಕರ್ಮಣ್ಯಾ ಏವತೇಜ್ಞೇಯಾ ವಿಷ್ಣು ಲಿಂಗಾನಿ ಯತ್ರಚ" ಅಯೋಗ್ಯರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಜ್ಜನರು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ಕರ್ಮಣ್ಯವೆನಿಸುವದು, ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುಮೂರ್ತಿಗಳಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಸಹ ಕರ್ಮಣ್ಯವೆನಿಸುವುವು. ದೇಶಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಕರ್ಮಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ಮಣ್ಯವೆಂಬ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ (ಭಾಗವತ ಮೂಲ) ಕರ್ಮಣ್ಯೋಗುಣವಾನ್ಕಾಲೋ ದ್ರವ್ಯತಃಸ್ವತಏವವಾ । ಯತೋ ನಿವರ್ತತೆ ಕರ್ಮಸದೋಷೋಕರ್ಮಕಃಸ್ಮೃತಃ ॥೯॥ ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾಲವೇ ಶುಚಿಯಾದ ಕಾಲವೆನಿಸುವುದು. ಆ ಕಾಲ ಶುದ್ಧಿಯು ಸ್ವತಃ ಕರ್ಮಣ್ಯವೆಂತಲೂ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಕರ್ಮಣ್ಯವೆಂತಲೂ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಸ್ವತಃ ಕರ್ಮಯೋಗ್ಯವಾದ ಶುದ್ಧವಾದ ಕಾಲವು, ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಣ್ಯವೆಂದರೆ ವಸಂತಕಾಲ ಮೊದಲಾದವು, ಯಾಗಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು, ಇದು ವಸಂತಋತುವಿನ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಣ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವದು. ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಮಾಡಬಾರದೆಂದು ನಿಷೇಧ ಮಾಡಿರುವರೋ ಆ ಕಾಲವು ಸದೋಷವೆಂದು (ಅಶುದ್ಧವೆಂದು) ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದಾವುದೆಂದರೆ "ನಿಶೀಥೋಮಧ್ಯಮಾರಾತ್ರಿಃ ರಾಕ್ಷಸಾನಂತುಗೋಚರಃ" ನಿಶೀಥವಾದ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಪಾಲಾಗುವುದು. ಅದು ರಾಕ್ಷಸ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಅಂದರೆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾಲವಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ. ದ್ರವ್ಯದ ಶುದ್ಧಿಯು ಬಹು ಪ್ರಕಾರವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಶುಧ್ಯೆಶುದ್ಧೀಚ ದ್ರವ್ಯೇಣ ವಚನೇನವಾ ॥ ಸಂಸ್ಕಾರೇಣಾಥಕಾಲೇನ ಮಹತ್ವಾಲ್ಪತಯಾಥವಾ ॥ ೧೦॥ ಶಕ್ತ್ಯಾಶಕ್ತ್ಯಾಚವಾಗ್ಬುಧ್ಯಾಸಮೃಧ್ಯಾ ವಾತಥಾತ್ಮನಃ ॥ ಅನ್ಯೇಶುಧ್ಯಂತಿ ಹಿ ತಥಾದೇಶಾವಸ್ಥಾನುಸಾರತಃ ॥ ಧಾನ್ಯದಾರ್ವಸ್ಥಿ ತಂತೂನಾಂ ರಸತೈಜಸ ಚರ್ಮಣಾಂ । ಕಾಲವಾಯ್ವಗ್ನಿಮೃತ್ತೋಯೈಃಪಾರ್ಥಿವಾನಾಯುತಾಯುತೈಃ ॥೧೧॥೧೨॥ ೧೩॥ ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಶುದ್ಧಿಮಾಡಲು ದ್ರವ್ಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕೆಲವು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ, ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ, ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದಲೂ, ಕಾಲದಿಂದಲೂ ದೊಡ್ಡ ವಸ್ತು ಸಣ್ಣವಸ್ತುಗಳ ಭೇದದಿಂದಲೂ ಶಕ್ತಿ, ಅಶಕ್ತಿ, ವಾಕ್, ಬುದ್ಧಿ ದೇಶಾದಿಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರ ವಿವರ:– ತಾಮ್ರ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಉಚ್ಛಿಷ್ಟ ಅಮೇಧ್ಯಾದಿ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ಅದು ಹುಳಿಹಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದು.

www.vijayadasaru.net www.sudhama.org www.sarvamoola.org

ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಭಾಂಡಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಚ್ಚಿಷ್ಠಾದಿಗಳಿಂದ ಅಶುದ್ಧಿಯಾದರೆ ಮಹಾತ್ಮರ ಬಾಯಿಂದ ಅದು ಶುದ್ಧವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಆ ಭಾಂಡವು ಎತ್ತಲು, ತೊಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ದೊಡ್ಡವರ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಶುದ್ಧಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಕೆಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳು ತೊಳೆಯುವುದರಿಂದಲೇ ಶುದ್ಧಿಯಾಗವು. ಪುಷ್ಪ, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ತಾಮ್ರ ಮೊದಲಾದವು ತೊಳೆದರೆ ಶುದ್ಧಿಯು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅಶುದ್ಧವು. ಕೆಲವು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಶುದ್ಧವೆ. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ಕತ್ತೆಯ ವಾಹನ ಅಸಂಸ್ಕೃತವಾಣಿ ಅಂದರೆ ಭಗವತ್ಸಂಬಂಧವಲ್ಲದ ಊರಹರಟೆಗಳೆಂದರ್ಥ. ಮ್ಲೇಂಛರು ಮೊದಲಾದವರ ಮನೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ ಕಾಲದಿಂದ ಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದು, ಅಂದರೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಹಾಳುಹಾಕಿ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಹವಾಚನಾದಿಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧಿಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಭಾವ. ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಒಂದು ಯಾಮದವರಿವಿಗೂ ಶುದ್ಧಿಯು. ಒಂದು ಯಾಮಾನಂತರ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಅಶುದ್ಧಿ. ಅನ್ನವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ಷ್ಯಾದಿಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಲ್ಲ. "ವಿನೋದಕೇನ ಯತ್ಪಕ್ವಂ ಯತ್ಪಕ್ವಂ ಚಘೃತಾದಿನಾ । ಸರ್ವಂ ತತ್ಫಲವದ್ಗ್ರಾಹ್ಯಂ" ಎಂಬ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ವಚನದಿಂದ ನೀರಿಲ್ಲದ ಹಾಲು, ತುಪ್ಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಪಕ್ವವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. "ಅನ್ನಾದೀನಾಂ ಮಹತ್ವೇಶ್ವಾದಿಸ್ಪರ್ಶೇಸ್ಪುಷ್ಟಾಂಶತ್ಯಾಗೇನಸಿಷ್ಟಸ್ಯ ಶುದ್ಧಿಃ ॥ ಅಥವಾನ್ನಸ್ಯ ಅಲ್ಪತಯಾ ಶುನಾಸ್ಪ್ರಷ್ಟಸ್ಯತಸ್ಯಾಶುದ್ಧಿಃ ॥ ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ರಾಶಿ ಹಾಕಿರುವಾಗ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಯಿ ಮುಟ್ಟಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಮುಟ್ಟಿದ ಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಒಂದು ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನ್ನವಿಟ್ಟಿದ್ದು ನಾಯಿ ಮುಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲವು ಅಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ಅಲ್ಪವಾದ ಇರುವೆ ಮುಂತಾದವು ಮೃತವಾದುದನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆ ಅಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡದಾದ ವಸ್ತು ಮೃತವಾದುದನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಅಶುಚಿಯುಂಟು. ಶಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನು ಅಶುಚಿತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾಗಿ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿ ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಶುದ್ಧನಾಗುವನು. ಜ್ವರಾದಿಗಳಿಂದ ರೋಗಿಯಾದವನಿಗೆ ದೇವತಾರಾಧನೆ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಶುದ್ಧಿಯಾಗುವನು. ಬಹಳ ಅಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ಮಹಾತ್ಮರ ವಚನದಿಂದ ಶುದ್ಧನಾಗುವನು. ಶುದ್ಧನಾದರೂ, ಮಹಾತ್ಮರು ಅಶುದ್ಧನೆಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅಶುದ್ಧನೇ ಆಗುವನು. ಅಶುದ್ಧನಾದರೂ ಮಹಾತ್ಮರ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಶುದ್ಧನಾಗುವನು. ಬುದ್ಧಿಗೆ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸುರಪಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರೆ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಅಶುಚಿಯು ಬಂದಿತು. ಹರಿಕಥಾಶ್ರವಣಾದಿ ಪುಣ್ಯ ನಿಶ್ಚಯವಾದರೆ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಶುದ್ಧಿಯು. ತನಗಿರುವ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಶುದ್ಧಿಯೂ ಅಶುದ್ಧಿಯೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುವು. ಹೇಗೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧನಾಗುವನು. ಅಸತ್ಪಾತ್ರರಲ್ಲಿ ದಾನ, ವೇಶ್ಯಾ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಶುದ್ಧನಾಗುವನು ಇತ್ಯಾದಿ. ಬಹು ವಿಧವಾದ ದ್ರವ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಕರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಕರ್ಮಾಂಗ ಬುದ್ಧಿಯು ಅವಶ್ಯಕವು. ಅದೆಂತೆನೆ "ಸ್ನಾನ ದಾನ ತಪೋವಸ್ಥಾವೀರ್ಯಸಂಸ್ಕಾರ ಕರ್ಮಭಿಃ॥ ಮದಭ್ಯಾಸಾನ್ಮನಃ ಶೌಚಂಕೃತ್ವಾ ಕರ್ಮಾಚರೇದ್ವಿಜಃ ॥೧೪॥ ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಚ ಪರಿಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ಮ ಶುದ್ಧಿರ್ಮದರ್ಪಣಂ ॥ ಧರ್ಮಃ ಸಂಪಾದ್ಯ ತೇಸದ್ಭಿಃ ಅಧರ್ಮಸ್ತು ವಿಪರ್ಯಯೈಃ ॥೧೫॥ ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು, ಇವುಗಳನ್ನು ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಊರ್ಧ್ವ ಪುಂಡ್ರಧಾರಣ, ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ ಮೊದಲು ನನ್ನ ಪೂಜಾಪರ್ಯಂತರವಾದ ಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಇದರಿಂದ ಮನಃಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ತನ್ನಿಷ್ಟವಾದ ವಿಶೇಷ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮಂತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಜಪಿಸಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮ ಪುನಃ ಶುದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ನನಗೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣವೆಂದು ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಕರ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಭಾಗವತ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಾಲ ದ್ರವ್ಯ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಆದರೂ, ಬರೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಇವು ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪವೂ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಾರವಿಂದದಲ್ಲಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟು ಭಜನೆ ಮಾಡದೆ ಬರೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ನಿತ್ಯ ಕರ್ಮಗಳು ಸಂಧ್ಯಾ ವಂದನಾದಿಗಳು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಆ ಕರ್ಮಗಳು ಭಗವದರ್ಪಣದಿಂದ ಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುವು. ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕರ್ಮಗಳು ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವೇ ಹೊರತು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ದಾಸಾರ್ಯರು ಕರ್ಮವೇ ತಾರಕವೆನ್ನುವರು ಮೂರ್ಖರೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮ ಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗವೇ ಉತ್ತಮವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಮತ್ತು "ಕೆಸರಿಂದ ಕೆಸರ ತೊಳೆದಂತೆ ಕರ್ಮದ ಫಲ" ಎಂದು ದಾಸರ ವಾಕ್ಯವಿರುವುದು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಗಳ ಪಾರಗಾಣದೇ ತಮ್ಮ ಸಾಧನ ಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಮಿಕ್ಕವರ ಪಾಡೇನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಕಮಲಸಂಭವ ಶರ್ವಶಕ್ರಾ
ದ್ಯಮರರೆಲ್ಲರು ಇವನದುರತಿ
ಕ್ರಮಮಹಿಮೆಗಳ ಮನವಚನದಿಂಪ್ರಾಂತಗಾಣದಲೆ ॥

ಶ್ರಮಿತರಾಗಿ ಪದಾಬ್ಜ ಕಲ್ಪ
ದ್ರುಮನೆಳಲನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ರಮಣ ಸಂತೈಸೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಪರತಿಭಕುತಿಯಿಂದ ॥ ೧೮ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಕಮಲಸಂಭವ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಶರ್ವ=ರುದ್ರದೇವರು, ಶಕ್ರಾದಿ =ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ, ಅಮರರೆಲ್ಲರು=ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ, ಇವನ=ಈ ಪರಮಾತ್ಮನ, ದುರತಿಕ್ರಮ=ಮೀರಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದ ಮಹಿಮೆಗಳ, ಮನವಚನದಿಂ=ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ, ಪ್ರಾಂತಗಾಣದಲೆ=ಕಡೆಗಾಣದೆ, ಶ್ರಮಿತರಾಗಿ=ಕಷ್ಟವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಪದಾಬ್ಜಕಲ್ಪದ್ರುಮ=ಪಾದಾರವಿಂದವೆಂಬ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ, ನೆಳಲ=ನೆಳಲನ್ನು, ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣ=ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯೆ! ಸಂತೈಸೆಂದು=ರಕ್ಷಣ ಮಾಡೆಂದು ಅತಿಭಕುತಿಯಿಂದ, ಪ್ರಾರ್ಥಿಪರು=ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಲೋಕೇಶರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ರುದ್ರದೇವರು, ಇಂದ್ರದೇವರು ಮೊದಲಾದ ಮಹಾನುಭಾವರೆಲ್ಲರು, ಈ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಪಾರವಾದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಮನೋವಾಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿ, ಪಾರಗಾಣದೆ, ಅವನ ಪಾದಾರವಿಂದವೆಂಬ ಕಲ್ಪ ವೃಕ್ಷದ ನೆಳಲನ್ನು, ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಕಾಂತ! ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸೆಂದು ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರು. ಹೀಗಿರಲು, ಮಿಕ್ಕ ಜನರು ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸದಿದ್ದರೆ ಗತಿಯಾಗಲಾರದೆಂದು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆ! ಎಂದಿಗೂ ಒಳ್ಳೇ ಗತಿಯಾಗಲಾರದೆಂಬ ಭಾವ.

ಅವತಾರಿಕೆ:-ತಾರತಮ್ಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಈ ಮತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ಯ ಮತವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವವರು ಕೆಡುವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ವಾರಿಚರವೆನಿಸುವವು ದರ್ದುರ
ತಾರಕಗಳೆಂದರಿದು ಭೇಕವ
ನೇರಿ ಜಲಧಿಯದಾಟುವೆನು ಎಂಬುವನತೆರನಂತೆ ॥
ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯರು
ಸೂರಿಗಮ್ಯನ ತಿಳಿಯಲರಿಯದೆ
ಸೌರಶೈವಮತಾನುಗರನನುಸರಿಸಿ ಕೆಡುತಿಹರು ॥ ೧೯ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದರ್ದುರ=ಕಪ್ಪೆಗಳು, ವಾರಿಚರವೆನಿಸುವವು ಜಲದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿರುವವು. ತಾರಕಗಳೆಂದರಿದು=ಆ ಕಪ್ಪೆಗಳೇ ನಮ್ಮನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಪಾರಗಾಣಿಸಿ ಈ ದಡದಿಂದ ಆ ದಡಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಿಡುವವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಭೇಕವನೇರಿ=ಕಪ್ಪೆಯ ಮೇಲೇರಿ ಕೂತುಕೊಂಡು, ಜಲಧಿಯ=ಸಮುದ್ರವನ್ನು, ದಾಟುವೆನು ಎಂಬುವನ=ದಾಟಿ ಹೋಗುವೆನು ಎಂಬ ಮನುಷ್ಯನ ತೆರನಂತೆ, ತಾರತಮ್ಯ ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯನು=ತಾರತಮ್ಯ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವರು, ಸೂರಿಗಮ್ಯನ=ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುವ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಲರಿಯದೆ=ಹರಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲ ಚೇತನರು ಅವನ ಅಧೀನರೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದೆ, ಸೌರಶೈವಮತಾನುಗರರು=ಸೌರ=ಸೂರ್ಯನೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವಮತ, ಶೈವ=ಶಿವನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ಮತ ಇಂತಹಾ ಮತಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಇರುವವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕೆಡುತಿಹರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ದಾಟಬೇಕಾದರೆ, ತೆಪ್ಪಗಳು, ನಾವಿಗಳು (ಹಡಗುಗಳು) ಇವುಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿರುವವು. ಇದನ್ನರಿಯದೆ ಹಡಗುಗಳು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಕಪ್ಪೆಗಳೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವುವು, ಆದ್ದರಿಂದ ಕಪ್ಪೆಗಳ ಮೇಲೇರಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇಕೆ ದಾಟಬಾರದೆಂಬ ಕುಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವವರು ಹೇಗೆ ಕೆಡುವರೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು; ಅವನಕಿಂತಲೂ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು ಕಮ್ಮಿಯಾದವರು. ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳು ಅವರಕಿಂತಲೂ ಕಮ್ಮಿಯಾದವರೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಮಧ್ವಮತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸೂರ್ಯನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು, ಶಿವನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರ ಮತವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಕೆಡುತ್ತಿರುವರು.

ಕ್ಷುಧೆಯಗೋಸುಗ ಪೋಗಿ ಕಾನನ
ಬದರಿಫಲಗಳಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಲಿ
ಪೊದೆಯೊಳಗೆಶಿಗಬಿದ್ದು ಬಾಯ್ದೆರದವನತೆರನಂತೆ ॥

ವಿಧಿಪಿತನಪೂಜಿಸದೆ ನಿನ್ನಯ
ಉದರಗೋಸುಗ ಸಾಧುಲಿಂಗ
ಪ್ರದರುಶಕರಾರಾಧಿಸುತ ಬಳಲದಿರು ಭವದೊಳಗೆ ॥ ೨೦ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಕ್ಷುಧೆಯಗೋಸುಗ=ಹಸಿವೆ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿ, ಕಾನನ ಬದರಿ ಫಲಗಳ=ಅಡವಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಬೋರೆ ಹಣ್ಣುಗಳ, ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಲಿ=ಭಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ, ಪೋಗಿ=ಅಡವಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಪೊದೆಯೊಳಗೆ ಶಿಗಬಿದ್ದ, ಬಾಯ್ದೆರದವನ ತೆರನಂತೆ=ಬಾಯಿ ಬಿಡುವವನಂತೆ, ವಿಧಿಪಿತನ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಪೂಜಿಸದೆ, ನಿನ್ನಯ ಉದರಗೋಸುಗ=ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ, ಸಾಧುಲಿಂಗ ಪ್ರದರ್ಶಕರ=ಸಾಧುಗಳಂತೆ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾಗಿ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿ ಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದ ಜ್ಞಾನ ಶೂನ್ಯರನ್ನು, ಆರಾಧಿಸುತ=ಸೇವಿಸುತ, ಭವದೊಳಗೆ=ಸಂಸಾರದೊಳಗೆ, ಬಳಲದಿರು=ಕ್ಲೇಶಪಡದಿರು!

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಮನುಷ್ಯನು ತನಗೆ ಹಸಿವೆಯಾದರೆ ಊರೊಳಗೆ ಶುದ್ಧ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ಅಥವಾ ಮಧುಕರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಅಂತು ಊರೊಳಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ಬಿಟ್ಟು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಬೋರೇ ಹಣ್ಣಿಗೆ ಆಸೆಪಟ್ಟು ಪೊದೆಯೊಳಗೆ ಶಿಗಬಿದ್ದು ಕಷ್ಟಪಡುವಂತೆ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ತಂದೆಯಾದ ಸಕಲ ಜಗದ್ರಕ್ಷಕನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಆರಾಧಿಸದೆ ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಮಹಾ ಸಾಧುಗಳಂತೆ ಬರೇ ವೇಷಧಾರಿಗಳ ವೇಷಕ್ಕೆ ಮೋಸ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟವನ್ನನುಭವಿಸಬೇಡ.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಭಗವಂತನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಐಹಿಕ ಸುಖವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಬೇಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಕ್ಷೋಣಿಪತಿಸುತನೆನಿಸಿ ಕೈದು
ಗ್ಗಾಣಿಗೊಡ್ಡುವತೆರದಿ ಸುಮನಸ
ಧೇನು ಮನೆಯೊಳಗಿರಲು ಗೋಮಯಬಯಿಸುವಂದದಲಿ ॥
ವೇಣುಗಾನಪ್ರಿಯನ ಅಹಿಕ ಸು
ಖಾನುಭವಬೇಡದಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಪ್ರಾಣನಾಥನ ಪಾದಭಕುತಿಯ ಬೇಡುಕೊಂಡಾಡು ॥ ೨೧ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:–ಕ್ಷೋಣಿಪತಿ=ಭೂಮಿಯನ್ನಾಳುವ ಮಹಾರಾಜನ, ಸುತನೆನಿಸಿ= ಮಗನೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ದುಗ್ಗಾಣಿಗೆ=ಒಂದು ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ, ಕೈಯೊಡ್ಡುವ ತೆರದಿ=ಭಿಕ್ಷ ಬೇಡುವಂತೆ, ಸುಮನಸಧೇನು=ದೇವ ಹಸುವಾದ ಕಾಮಧೇನು, ಮನೆಯೊಳಗಿರಲು, ಗೋಮಯ =ಸಗಣಿಯನ್ನು, ಬಯಿಸುವಂದದಲಿ=ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವಂತೆ, ವೇಣುಗಾನಪ್ರಿಯನ=ವೇಣುಗಾನ ಪ್ರಿಯನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು, (ಆರಾಧನೆಮಾಡಿ) ಅಹಿಕಸುಖಾನುಭವ ಬೇಡದಲೇ=ವಿಷಯಭೊಗಾದಿಸುಖಗಳನ್ನು ಕೊಡೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಾಣನಾಥನ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಿಗೂ, ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೂ ಸಹ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ಪಾದಭಕ್ತಿಯ= ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು, ಬೇಡು=ಕೊಡೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು ! ಕೊಂಡಾಡು=ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡು !

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಮಹಾರಾಜನ ಮಗನೆನಿಸಿ ಎರಡು ದಂಬಿಡಿಗಳಿಗೆ ಕೈಯೊಡ್ಡಿದರೆ ಹೇಗೋ, ಅಥವಾ, ಮನೆಯೊಳಗೆ ಕಾಮಧೇನುವಿರಲು ಸಗಣಿಬೇಕೆಂದು ಮನೆಮನೆ ತಿರಗುವವನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಹೇಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆದು ಅಹಿಕಸುಖವನ್ನು ಬೇಡುವದೂ ಸಹ ಮೇಲಿನ ಉಪಮಾನಗಳಿಗೆ ಸರಿಹೋಗುವುದು. ಮಹಾರಾಜನ ಮಗನಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮಿಯೇನು? ಅಂತಹವನು ಎರಡು ಕಾಸಿಗೆ ಕೈಯೊಡ್ಡಿದರೆ ಅವನಯೋಗ್ಯತೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗುವುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿರಿ! ಮತ್ತು ಬೇಡಿದುದನ್ನು ಕೊಡುವ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಗಣಿಗಾಗಿ ಮನೆ ಮನೆ ತಿರುಗುವವರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಯೆಂತಿಹದು! ಇದರಂತೆಯೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸ್ವರೂಪಾನಂದವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅಲ್ಪವಾದ, ನಶ್ವರವಾದ ಐಹಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಬೇಡುವವನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಅಷ್ಟೇ ಆಗಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹಾ ಅಲ್ಪವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೇ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಆರಾಧನೆಮಾಡಿ ಅವನಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಬೇಡಬೇಕೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ವಿಷ್ಣು ಪಂಚಕ ವ್ರತೋಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಹೇಗೆ ದರ್ಶ, ಪೌರ್ಣಮಾಸಾದಿಗಳ ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಬಿಡದೆ ಮಾಡುವರೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ವಿಧಿ ನಿಷೇಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಯಾವಯೋಚನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಪ್ರಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣು ಪಂಚಕದಲ್ಲಿ ಪೌರ್ಣಿಮಿ ಮೊದಲಾದ ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಘಳಿಗೆಗಳಿದ್ದರೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಉದಯವ್ಯಾಪಿಸಿ ದಶಪೌರ್ಣಿಮ
ದಧಿಕಯಾಮವು ಶ್ರವಣವಭಿಜಿತು
ಸದನಯ್ದಿರೆ ಮಾಳ್ಪತೆರದಂದದಲಿ ಹರಿಸೇವೆ ॥
ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳೇನು ನೋಡದೆ
ವಿಧಿಸುತಿರುನಿತ್ಯದಲಿ ತನ್ನಯ
ಸದನದೊಳಗಿಂಬಿಟ್ಟುಸಲಹುವ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನು ॥ ೨೨ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಉದಯವ್ಯಾಪಿಸಿ=ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ, ದರ್ಶ= ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯು, ಅಧಿಕಯಾಮವು=ಒಂದು ಯಾಮಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿನ ಘಳಿಗೆಗಳಿರುವ, ಪೌರ್ಣಿಮ=ಹುಣ್ಣಿಮೆಯೂ, ಅಭಿಜಿನ್ಮೂಹರ್ತವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಅಂದರೆ ೧೨ ಘಳಿಗೆಗಳಿಗೆ ಮೇಲೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಶ್ರವಣ, ಇಂತಹ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಪಂಚಕ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡದವರು, ಹರಿಸೇವೆ=ಉಪವಾಸ ರೂಪವಾದ ಹರಿಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಳ್ಪತೆರದಂದದಲಿ=ಮಾಡುವಂತೆ ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳೇನು ನೋಡದೆ, ಇದು ಒಳ್ಳೆಯದು ಇದು ಕೆಟ್ಟದೆಂದು ಯೋಚಿಸದೇ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು, ನಿತ್ಯದಲಿ ವಿಧಿಸುತಿರು= ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸುತಿರು. ಭಕ್ತವತ್ಸಲನು= ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಪರಮವಾತ್ಸಲ್ಯವುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ತನ್ನಯ, ಸದನದೊಳಗೆ=ಮನೆಯೊಳಗೆ, ಇಂಬಿಟ್ಟು=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕ್ಕೊಂಡು, ಸಲಹುವನು= ಕಾಪಾಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ವಿಷ್ಣುಪಂಚಕ ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವಾಗ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೫ ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಏಕಾದಶಿ ಪೌರ್ಣಿಮೆ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಶ್ರವಣ ಹೀಗೆ ೫ ಉಪವಾಸಗಳಾಗುವವು. ಏಕಾದಶಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಶಮೀ ವೇಧೆಯು ಅರುಣೋದಯದಲ್ಲಿ ಬಂದರೂ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸವೇ ಏಕಾದಶೀ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಕಲವೈಷ್ಣವರಿಂದಲೂ ಅನುಷ್ಠಿತವಾಗಿರುವುದು. ಮಿಕ್ಕ ೩ ಉಪವಾಸಗಳು "ಉದಯ ವ್ಯಾಪಿನೀ ದರ್ಶಾ ಪೌರ್ಣಮಾ ಸೀತುಯಾಮಿಕಾ, ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ವ್ಯಾಪಿನೀ ಶ್ರೋಣಾವೋ ಪೋಷ್ಯಾವಿಷ್ಣತತ್ಪರೈ" ಎಂಬ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದ ವಾಕ್ಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸೂರ್ಯೋದಯವ್ಯಾಪಿಸಿ ಉಳ್ಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲೂ, (೭ಘಳಿಗೆ) ಒಂದು ಯಾಮದವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಪೌರ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲೂ, ಮಧ್ಯಾನ್ಹವೆಂದರೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ೬ ಘಳಿಗೆ, ಸಂಗಮಕಾಲ ೭ ಘಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ೧೨ ಘಳಿಗೆಗಳು ಕಳೆದರೆ ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ಬರುವುದು. ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ವ್ಯಾಪಿನಿ ಉಳ್ಳಶ್ರವಣದಲ್ಲೂ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದು, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಪಂಚಕಮಾಡುವವರು ಹೇಗೆ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಮಾಡುವರೋ ಹಾಗೆ ನೀನು ಮಾಡುವವಿಧಿ ನಿಷೇಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಯೋಚಿಸದೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸು! ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಲೋಕವನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಆದರದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ವಿಷ್ಣುಪಂಚಕ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ೫ ಉಪವಾಸದ ವಿಧಿ ಇದ್ದರೂ ಕೆಲವು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಾದಿ ಉಪವಾಸಗಳು ತಪ್ಪಿಹೋಗುವುದುಂಟು; ಆ ಶ್ರವಣ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವಂತೆ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಹಣಬಂದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ನಂದಿವಾಹನರಾತ್ರಿ ಸಾಧನೆ
ಬಂದದ್ವಾದಶಿ ದಶಮಿ ಪೈತೃಕ
ಸಂಧಿಸಿದ ಸಮಯದಲಿ ಶ್ರವಣವತ್ಯಜಿಸುವಂತೆ ಸದಾ ॥
ನಿಂದ್ಯದಿಂದಲಿ ಬಂದದ್ರವ್ಯವ
ಕಣ್ದೆರದುನೋಡದಲೆ ಶ್ರೀಮದಾ
ನಂದತೀರ್ಥಾಂತರ್ಗತನ ಸರ್ವತ್ರಭಜಿಸುತಿರು ॥ ೨೩ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ನಂದಿವಾಹನರಾತ್ರಿ=ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ದಿವಸದಲ್ಲೂ ಸಾಧನ ಬಂದ ದ್ವಾದಶಿ=ಅಲ್ಪದ್ವಾದಶಿಯಿರುವ ದಿವಸದಲ್ಲೂ, ದಶಮಿ=ದಶಮೀದಿವಸದಲ್ಲೂ, ಪೈತೃಕ=ಪಿತೃ ಶ್ರಾದ್ಧದ ದಿವಸದಲ್ಲೂ, ಸಂದಿಸಿದಸಮಯದಲಿ=ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರವು ಬಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ,

ಶ್ರವಣವ=ಆ ದಿವಸದ ಶ್ರವಣೋಪವಾಸವನ್ನು, ತ್ಯಜಿಸುವಂತೆ=ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವಂತೆ, ಸದಾ, ನಿಂದ್ಯದಿಂದಲಿ=ನಿಷಿದ್ಧಾಚರಣೆಯಿಂದ, ಬಂದದ್ರವ್ಯವ ಕಣ್ದೆರದು ನೋಡದಲೆ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಾಂತರ್ಗತನ= ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಅಂತರ್ಗತನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಸರ್ವತ್ರ ಭಜಿಸುತಿರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ವಿಷ್ಣುಪಂಚಕರು ೫ ಉಪವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣೋಪವಾಸವು ಕೆಲವು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಮಾಣವಿರುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಪುರಾಣದಲ್ಲಿ "ಪಿತ್ರಬ್ದೇರೌದ್ರಿಕಾಬ್ದೇಚ ಸಾಧನದ್ವಾದಶೀದಿನೆ ॥ ದಶಮ್ಯಾಂಚೈವ ವಿಬುಧೈರ್ನೋಪೋಷ್ಯಂ ವಿಷ್ಣುತತ್ಪರೈಃ" ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಪ್ರತಿ ಸಾಂವತ್ಸರೀಕ ಶ್ರಾದ್ಧದ ದಿವಸದಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲೂ ಬರುವ ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೂ, ದ್ವಾದಶಿ ೧೨ ಘಳಿಗೆಗಳಿಗೆ ಕಮ್ಮಿಯಿರುವ ದಿವಸದಲ್ಲೂ, ದಶಮೀದಿವಸದಲ್ಲೂ, ಶ್ರವಣ ಬಂದರೆ ವಿವೇಕಿಗಳು ಉಪವಾಸಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ವಿಷ್ಣು ಪಂಚಕ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ "ವಿಷ್ಣುವ್ರತಾಭಿಮಾನಾದ್ವಾಶ್ರವಣೇಚಾಭಿಮಾನತಃ॥ ಯಃ ಕುರ್ಯಾದ್ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಸ್ತುವಿಷ್ಣುದ್ರೋಹೀನಸಂಶಯಃ ॥ ಸತತ್ಫಲಂ ಶಿವೇದತ್ವಾ ಯಾತಿಘೋರಂ ಮಹತ್ತಮಃ" ವಿಷ್ಣುವ್ರತವೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಾಗಲಿ, ಶ್ರವಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಾಗಲಿ, ಶಿವರಾತ್ರಿ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣನಿಮಿತ್ತವಾದ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಯಾವ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ವಿಷ್ಣುದ್ರೋಹಿಯೆನಿಸುವನು. ಆ ಉಪವಾಸದ ಫಲವನ್ನು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಇವನು ಘೋರವಾದ ನರಕವನ್ನು ಸೇರುವನು. ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಮತ್ತೂ, "ವಿಷ್ಣುವ್ರತಸ್ಥೋರಾಜೇಂದ್ರಮಾತಾ ಪಿತ್ರೋರ್ಮೃತೆಹನಿ ॥ ಕುರ್ಯಾದ್ಧಿವಿಧಿವಚ್ಛ್ರಾದ್ಧಂ ಶೇಷಂ ಭುಂಜೀತಬಂಧುಭಿಃ॥ ಅನ್ಯಥಾಕರ್ಮ ಲೋಪಃಸ್ಯಾದ್ವ್ರತಭಂಗೋಪಿಜಾಯತೆ" ವಿಷ್ಣು ಪಂಚಕವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವವನು ತನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಶ್ರಾದ್ಧದ ದಿವಸದಲ್ಲಿ, ಶ್ರವಣ, ಪೌರ್ಣಿಮೆ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಬಿದ್ದರೆ ಆವತ್ತು ವಿಧ್ಯುಕ್ತಪ್ರಕಾರ ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ಶೇಷವನ್ನು ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ತಾನು ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲವಾದರೆ ಕರ್ಮ ಲೋಪವು ಬರುವುದು. ವ್ರತಭಂಗವು ಆಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:– ಹೇಗೆ ಶ್ರವಣೋಪವಾಸವು ವಿಷ್ಣು ಪಂಚಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದರು ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವರೋ ಹಾಗೆಯೇ ವಿಧಿ ನಿಷೇಧಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಬಹುದಾದರೂ, ನೀಚ ಸೇವಾದಿಗಳಿಂದ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಂತಹ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಂದಾದರೂ ನೋಡಬಾರದು. ಇಂತಹಾ ನಿಯಮದಿಂದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಭಜಿಸಬೇಕೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಜ್ಞಾನ ಜ್ಞೇಯ ಜ್ಞಾತೃ ಎಂಬಭಿ
ಧಾನದಿಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾದಿಗಳಧಿ
ಷ್ಠಾನದಲಿನೆಲಸಿದ್ದು ಕರೆಸುವತತ್ತದಾಹ್ವಯದಿ ॥
ಭಾನುಮಂಡಲಗ ಪ್ರದರ್ಶಕ
ತಾನೆನಿಸಿ ವಶನಾಗುವನು ಶುಕ
ಶೌನಕಾದಿ ಮುನೀಂದ್ರ ಹೃದಯಾಕಾಶಗತಚಂದ್ರ ॥ ೨೪ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಜ್ಞಾನ=ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಜ್ಞೇಯ=ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ವಸ್ತು, ಜ್ಞಾತೃ=ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಉಳ್ಳವನು, ಎಂಬಭಿಧಾನದಿಂ=ಈ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ, ಬುಧ್ಯಾದಿಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾನದಲಿ=ಬುದ್ಧಿ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಅಧಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದು=ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದು, ತತ್ತದಾಹ್ವಯದಿ=ಆಯಾ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ, ಕರೆಸುವ=ಕರೆಸುವನು. ಶುಕ ಶೌನಕಾದಿ ಮುನೀಂದ್ರ=ಶುಕಾಚಾರ್ಯರು, ಶೌನಕ ಮೊದಲಾದ ಋಷೀಶ್ವರರ, ಹೃದಯಾಕಾಶಗತಚಂದ್ರ=ಹೃದಯಾಕಾಶ ವಾಸಿಯಾದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಆಹ್ಲಾದಗುಣ ಉಳ್ಳ, ಭಾನುಮಂಡಲಗ= ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ವಾಸಿಯಾಗಿ, ಪ್ರದರ್ಶಕ ತಾನೆನಿಸಿ=ಜ್ಞಾನೋಪದೇಷ್ಟನೆಂದೆನಿಸಿ, ವಶವಾಗುವನು=ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವವರಿಗೆ ವಶನಾಗುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಜ್ಞಾನ ವಾಚಕನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ತದ್ರೂಪನಾಗಿಯೂ, ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಉಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ತದ್ರೂಪಿಯಾಗಿಯೂ ಆಯಾ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಆಯಾ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಮಹಾ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಶುಕಾಚಾರ್ಯರು, ಶೌನಕಾದಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಮೊದಲಾದವರ ಹೃದಯಾಕಾಶ ವಾಸಿಯಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಆನಂದವಾಗುವಂತೆ ಸುಖಬಡಿಸುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿ ಸವಿತೃ ನಾಮಧೇಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಬೋಧಕನೆನಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಆರಾಧನೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ವಶನಾಗುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನನ್ನೇ ನಂಬಿ ಸ್ತುತಿಸುವ ಭಕ್ತರ ಮನೋಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಶ್ರೀಮನೋರಮ ಮರುತೇಶ ತ್ರಿಕಕು
ಬ್ಧಾಮ ಸತ್ಕಲ್ಯಾಣಗುಣ ನಿ
ಸ್ಸೀಮ ಪಾವನನಾಮ ದಿವಿಜೋದ್ಧಾಮ ರಘುರಾಮ ॥
ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ನಿತ್ಯತನ್ನ ಮ
ಹಾಮಹಿಮೆಗಳ ಸ್ತುತಿಸುವವರಿಗೆ ಸು
ಧಾಮಗೊಲಿದಂದದಲಿ ಅಖಿಳಾರ್ಥಗಳಕೊಡುತಿಪ್ಪ ॥ ೨೫ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಶ್ರೀಮನೋರಮ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವವನು, ಮರುತೇಶ= ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದವನು, ತ್ರಿಕಕುಬ್ಧಾಮ= ಶ್ವೇತದ್ವೀಪ, ಅನಂತಾಸನ, ವೈಕುಂಠವೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮನೆಯುಳ್ಳವನು. ನಿಸ್ಸೀಮ=ಎಲ್ಲೆ ಇಲ್ಲದೆ ಗುಣ=ಉತ್ತಮವಾದ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನು, ಪಾವನನಾಮ=ಪವಿತ್ರವಾದ ಹೆಸರುಳ್ಳವನು, ದಿವಿಜೋದ್ಧಾಮ=ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನು. ರಘುರಾಮ=ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ರಾಮ ನಾಮಕನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದವನು, ಇಂತಹಾ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ=ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಗಳ, ತುತಿಸುವವರಿಗೆ=ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವವರಿಗೆ, ಸುಧಾಮಗೊಲಿದಂದದಲಿ=ಕುಚೇಲನಿಗೆ ಪ್ರೀತನಾಗಿ ಸಕಲೈಶ್ವರ್ಯ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಅಖಿಳಾರ್ಥಗಳ ಕೊಡುತಿಪ್ಪ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಶ್ರೀಮನೋರಮ ರಘುರಾಮ ಎಂಬ ಪದದವರೆವಿಗೂ ಇರುವ ಪದಗಳಿಗೆ ಪದ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಂತಹಾ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಾ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಕುಚೇಲನಿಗೆ ಒಲಿದಂತೆ ಒಲಿದು ಅಖಿಳಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹುಡುಕುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಈ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ :– (ಮುಂದಿನಎರಡು ಪದ್ಯಗಳಿಗೂ ಸೇರಿಸಿ ಸಮನ್ವಯವಾಗುವುದು).

ತಂದೆ ತಾಯ್ಗಳ ಕುರುಹನರಿಯದ
ಕಂದ ದೇಶಾಂತರದೊಳಗೆ ತ
ನ್ನಂದದಲಿಯಿಪ್ಪವರ ಜನನೀಜನಕರನ ಕಂಡು ॥
ಹಿಂದೆ ಎನ್ನನುಪಡೆದವರು ಇವ
ರಂದದಲಿ ಇಪ್ಪರಲೈ ನಾನವ

ರೆಂದುಕಾಣುವೆನೆನುತ ಹುಡುಕುವತೆರದಿ ಕೋವಿದರು ॥ ೨೬ ॥
ಶೃತಿ ಪುರಾಣ ಸಮೂಹದೊಳು ಭಾ
ರತ ಪ್ರತಿಪ್ರತಿಪದಗಳೊಳು ನಿ
ರ್ಜಿತನ ಗುಣರೂಪಗಳ ಹುಡುಕುತ ಪರಮಹರುಷದಲಿ ॥
ಮತಿವಂತರು ಪ್ರತಿದಿವಸ ಸಾರ
ಸ್ವತ ಸಮುದ್ರದಿ ಶಫರಿಯಂದದಿ
ಸತತಸಂಚರಿಸುವರು ಕಾಣುವಲವಲವಕೆಯಿಂದ ॥ ೨೭ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ತಂದೆ ತಾಯ್ಗಳ, ಕುರುಹ ನರಿಯದ=ಗುರುತನ್ನು ಕಾಣದ, ಕಂದ=ಮಗುವು, ದೇಶಾಂತರದೊಳಗೆ, ತನ್ನಂದದಲಿ ಇಪ್ಪವರ=ತನ್ನಂತಿರುವ ಬಾಲಕರ, ಜನನೀ ಜನಕರನ ಕಂಡು=ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಹಿಂದೆ ಎನ್ನನು ಪಡೆದವರು, ಇವರಂದದಲಿ ಇಪ್ಪರಲೈ=ಇವರಂತೆಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಲಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲವೇ! ನಾನು ಅವರ =ಅವರನ್ನು ಎಂದು ಕಾಣುವೆನು ಎನುತ, ಹುಡುಕುವ ತೆರದಿ, ಕೋವಿದರು=ಜ್ಞಾನಿಗಳು.

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:–ಶೃತಿ ಪುರಾಣ ಸಮೂಹದೊಳು=ವೇದಗಳಲ್ಲೂ, ಭಾಗವತಾದಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ, ಭಾರತ ಪ್ರತಿಪ್ರತಿ ಪದಗಳೊಳು=ಭಾರತದ ಒಂದೊಂದು ಪದದಲ್ಲೂ, ನಿರ್ಜಿತನ=ಸದಾ ಜಯಶೀಲನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣರೂಪಗಳ ಪರಮ ಹರುಷದಲಿ=ಅತಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ, ಹುಡುಕುತ ಮತಿವಂತರು=ಬುದ್ಧಿವಂತರು, ಪ್ರತಿ ದಿವಸ ಸಾರಸ್ವತ ಸಮುದ್ರದಿ=ಸರಸ್ವತಿ ಸಂಬಂಧವಾದುದು ಸಾರಸ್ವತಿ, ಅಂದರೆ ಭಾರತ ಭಾಗವತಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ, ಶಫರಿಯಂದದಿ=ಮೀನಿನಂತೆ ಕಾಣುವ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ=ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ, ಸತತ =ಸರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಮಗುವಾಗಿರುವಾಗಲೇ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಮಗುವು ಪರಾಶ್ರಯದಿಂದ ದೇಶಾಂತರದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವಾಗ ತನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ಹುಡುಗರು ತಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಂದ ಲಾಲಿಸಲ್ಪಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳ ಗುರುತನ್ನು ಅರಿಯದ ಬಾಲಕನು ನನಗೂ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಇರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಅವರನ್ನು ನಾನೆಂದು ಕಾಣುವೆನು ಎಂದು ಹುಡುಕುವಂತೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣದೆ ಪ್ರತಿ ಪದಕ್ಕೂ ೧೦ ಅರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲೂ, ಭಾಗವತಾದಿ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ, ವೇದಗಳಲ್ಲೂ, ಸಹ ಪ್ರತಿ ಪದದಲ್ಲೂ ಕಾಣುವ ಭಗವನ್ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮೀನುಗಳು ಆಹಾರವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ, ಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಭಗವನ್ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಈ ಪರಮ ಪುರುಷ–ನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಎಂದು ಕಾಣುವೆವೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಸಂಚರಿಸುವರು. ಅಂದರೆ ಭಗವದ್ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವರೆಂಬ ಭಾವ.

ಮತ್ಸ್ಯಕೇತನಜನಕ ಹರಿ ಶ್ರೀ
ವತ್ಸಲಾಂಛನ ನಿಜಶರಣ್ಯಜನ
ವತ್ಸಲವರಾರೋಹ ವೈಕುಂಠಾಲಯನಿವಾಸಿ ॥
ಚಿತ್ಸುಖಪ್ರದ ಸಲಹೆನಲು ಗೋ
ವತ್ಸಧ್ವನಿಗೊದಗುವತೆರದಿ ಪರ
ಮೋತ್ಸವದಿ ಬಂದೊದಗುವನು ನಿರ್ಮತ್ಸರರ ಬಳಿಗೆ ॥ ೨೮ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಮತ್ಸ್ಯಕೇತನ ಜನಕ=ಮನ್ಮಥನ ತಂದೆಯಾದ, ಹರಿ= ಪರಮಾತ್ಮನೇ! ಶ್ರೀವತ್ಸಲಾಂಛನ= ಶ್ರೀವತ್ಸವೆಂಬ ಚಿನ್ಹೆ ಉಳ್ಳವನೆ! ನಿಜಶರಣ್ಯ ಜನವತ್ಸಲ=ತನ್ನನ್ನು ಶರಣೆಂದು ನಂಬಿದ ಜನರಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಉಳ್ಳವನೇ! ವರಾರೋಹ= ಉತ್ತಮವಾದ (ಪರಮ ಸುಂದರವಾದ) ಕಟಿಪಶ್ಚಾದ್ಭಾಗ ಉಳ್ಳವನೇ! ಅಥವಾ ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಹನವನ್ನೇರುವವನೆಂದರ್ಥ; ಅಥವಾ ಪರಾಂ=ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಆರೋಹಯತೀತಿ ವರಾರೋಹಃ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರನ್ನು ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ವರಾರೋಹನೆಂದು ಹೆಸರು ವೈಕುಂಠಾಲಯನಿವಾಸಿ=ವೈಕುಂಠವೆಂಬ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವವನೆ! ಚಿತ್ಸುಖ ಪ್ರದ=ಚಿದಾನಂದವನ್ನು ಸಜ್ಜೀವರಿಗೆ ಕೊಡುವವನೇ! ಸಲಹೆನಲು=ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸೆನಲು, ನಿರ್ಮತ್ಸರರ ಬಳಿಗೆ=ಉತ್ತಮರಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಯಕಿಚ್ಚು ಇಲ್ಲದವರ ಬಳಿಗೆ, ಗೋ=ಹಸುವು, ವತ್ಸ ಧ್ವನಿಗೊದಗುವ ತೆರದಿ=ಕರುವು ಕೂಗುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಕ್ಷಣ ಬಂದೊದಗುವಂತೆ, ಪರಮೋತ್ಸಹದಿ=ಪರಮ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬಂದೊದಗುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಶ್ರೀಹರೇ! ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸೆಂದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವ ಭಕ್ತರ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಕರುವಿನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಸುವು ಓಡಿ ಬರುವಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಆ ಭಕ್ತರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವರಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸೂರಿಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪಗದುರಾ
ಚಾರಿಗಳಿಗೆಂದೆಂದು ದೂರಾ
ದ್ದೂರತರ ದುರ್ಲಭನೆನಿಸುವನು ದೈತ್ಯಸಂತತಿಗೆ ॥
ಸಾರಿಸಾರಿಗೆ ನೆನೆವವರ ಸಂ
ಸಾರವೆಂಬ ಮಹೋರಗಕೆ ಸ
ರ್ಪಾರಿಯೆನಿಸಿ ಸದಾ ಸುಸೌಖ್ಯವನೀವ ಸುಜನರಿಗೆ ॥ ೨೯ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಸೂರಿಗಳಿಗೆ=ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ, ಸಮೀಪಗ=ಸಮೀಪದಲ್ಲೆ ಸರ್ವದಾ ಇರುವನು. ದುರಾಚಾರಿಗಳಿಗೆ ಎಂದೆಂದು ದೂರಾದ್ದೂರತರ=ದೂರದಲ್ಲೂ ಅತಿ ದೂರನು; ದೈತ್ಯ ಸಂತತಿಗೆ, ದುರ್ಲಭನೆನಿಸುವನು=ಎಂದೆಂದಿಗೂ ದೊರಕದವನೆನಿಸುವನು; ಸಾರಿಸಾರಿಗೆ=ಬಾರಿ ಬಾರಿಗೂ, (ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲೂ) ನೆನೆವವರ=ಸ್ಮರಿಸುವವರ, ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಮಹೋರಗಕೆ=ಮಹಾಸರ್ಪಕ್ಕೆ, ಸರ್ಪಾರಿಯೆನಿಸಿ=ಗರುಡನೆನಿಸಿ, ಸುಜನರಿಗೆ, ಸದಾ, ಸುಸೌಖ್ಯವನು ಈವ=ಕೊಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅತಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲಿ ಕರೆದರೆ ಅಲ್ಲೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗುವನು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಸ್ತಂಭದಲ್ಲೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು; ದುರ್ವಾಸರು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಂಡವರು ವನವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಆ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಬೇಡಲು ದ್ರೌಪದಿ ದೇವಿಯರು ದುರ್ವಾಸರ ಭಯದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ದ್ವಾರಾವತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆತಕ್ಷಣ ಬಂದೊದಗಿದನು. ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಅನೇಕವಿರುವದು. ಅಯೋಗ್ಯರ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ದೂರಾದ್ದೂರತರನಾಗಿಯೇ ಇರುವನು; ದೈತ್ಯ ವಂಶದವರಿಗೆ ಅಂದರೆ ದೈತ್ಯಾಚಾರ ಉಳ್ಳವರಿಗೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಲಭ್ಯನಾಗನು. ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಗರುಡ ಹೇಗೋಹಾಗೆ ಸಂಸಾರ ಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಗರುಡನಂತೆ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸ್ವರೂಪಾನಂದವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನು.

ಚಕ್ರಶಂಖಗದಾಬ್ಜಧರ ದುರ
ತಿಕ್ರಮ ದುರಾವಾಸ ವಿಧಿಶಿವ
ಶಕ್ರಸೂರ್ಯಾದ್ಯಮರ ಪೂಜ್ಯಪದಾಬ್ಜ ನಿರ್ಲಜ್ಜಾ ॥
ಶುಕ್ರಶಿಷ್ಯನ ಅಶ್ವಮೇಧ
ಪ್ರಕ್ರಿಯವ ಕೆಡಿಸಬ್ಜಜಾಂಡವ
ತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಜಾನ್ಹವಿಯಪಡೆದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾಹ್ವಯನು ॥ ೩೦ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಶಂಕಚಕ್ರಗದಾಬ್ಜಧರ=ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದಾ, ಪದ್ಮಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದವನು, ದುರತಿಕ್ರಮ=ಇವನನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಡೆಯಲು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನು; ದುರಾವಾಸ=ಅಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲದವನು; ವಿಧಿ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಶಿವ=ರುದ್ರದೇವರು, ಶಕ್ರ=ಇಂದ್ರದೇವರು, ಸೂರ್ಯಾದ್ಯಮರ ಪೂಜ್ಯಪದಾಬ್ಜ=ಸೂರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತವಾದ ಪಾದ ಕಮಲಗಳುಳ್ಳವನು; ನಿರ್ಲಜ್ಜ=ನಾಚಿಕೆ ಇಲ್ಲದವನು, ತಾನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವು ದೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಆಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವರು ನಾಚಿಕೊಳ್ಳುವರು, ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿರ್ದೋಷಿಯು, ಅವನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಿರ್ದೋಷವಾದವು; "ಯೇ ದೋಷಾಃ ಇತರ ತ್ರಾಪಿ ತೇ ಗುಣಾಃ ಪರಮೇ ಮತಾಃ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಯಾವುದು ದೋಷವಾಗಿ ಕಾಣುವುದೋ, ಅದು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಗುಣವೇ ಆಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನ್ಯಾಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವನು ನಾಚಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವೇನು? ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದವನು ಅಂದರು. ಶುಕ್ರ ಶಿಷ್ಯನ=ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಬಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ, ಅಶ್ವಮೇಧ ಪ್ರಕ್ರಿಯವ=ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ=ವಾಮನ ರೂಪವಾಗಿ ಬಂದು ಕೆಡಿಸಿ, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾಹ್ವಯನು=ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಾಮಧೇಯ ಉಳ್ಳವನಾಗಿ, ಅಬ್ಜಜಾಂಡವ=ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ=ಎರಡನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ಅಳೆಯುವಾಗ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ, ಜಾನ್ಹವಿಯ=ಗಂಗೆಯನ್ನು, ಪಡೆದ=ಪಾದದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– "ಚಕ್ರ ಶಂಖ ಗದಾಪದ್ಮ ಧರಾಶ್ಚಿಂತ್ಯಾ ಹರೇರ್ಭುಜಾ" ಎಂಬ ದ್ವಾದಶ ಸ್ತೋತ್ರದ ವಾಕ್ಯದಂತೆ, ಚಕ್ರ ಶಂಖ ಗದಾ ಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಧರಿಸಿರುವವನು. ಇಂತಹಾ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಯಾವಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಾಗಲಿ ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಮೀರಿನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವು. ಅಯೋಗ್ಯರಾದ ಭಗವದ್ವೇಷಿಗಳು ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ದ್ವೇಷಿಗಳೂ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ಇವನ ವಾಸವು ಸುಖಕರವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನ ದರ್ಶನಾದಿಗಳಿಂದ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತವಾದ ಪಾದ ಕಮಲಗಳುಳ್ಳವನು. ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ನಾಲ್ವರ ಮುಂದೆ ನಾಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದೋ ಅಂತಹಾ ಕೆಲಸವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡದವನು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಚಿಕೆ ಇಲ್ಲದವನು. ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಇಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ೧೦೦ ಅಶ್ವಮೇಧಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಇವನು ಭಕ್ತನೇ ಆದರೂ ಒಂದೊಂದು ಮನ್ವಂತರಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನೇ ಇಂದ್ರನೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಕಲ್ಪವಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಇವನು ಮುಂದಿನ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಪದವಿಗೆ ಬರುವವನಾದುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರನೆಂಬುವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಪದವಿ ಇರುವುದನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಅಪಹರಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಅವನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು, ಸತ್ಯವನ್ನೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಮನ ರೂಪಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಬಲಿಯನ್ನು ಮೂರಡಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬೇಡಿ, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ರೂಪದಿಂದ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಳೆದು ಎರಡನೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಡುವಾಗ ಆ ಹೆಜ್ಜೆಯು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಖರ್ಪರವನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಗಿನ ಬಾಹ್ಯೋದಕವು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಒಳಗೆ ಬಂದಿತು. ಅದೇ ವಿಷ್ಣುಪದೀ ಗಂಗೆಯೆಂಬ ನಾಮಧೇಯದಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದು: ಇಂತಹಾ ಮಹಾ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನೆಂದರ್ಥ.

ಶಕ್ತರೆನಿಸುವರಿಲ್ಲ ಹರಿವ್ಯತಿ
ರಿಕ್ತ ಸುರಗಣರೊಳಗೆಸರ್ವೋ
ದ್ರಿಕ್ತನೆನಿಸುವ ಸರ್ವರಿಂದಲಿ ಸರ್ವಕಾಲದಲಿ ॥

ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅನ್ಯಪ್ರ
ಸಕ್ತಿಗಳನೀಡಾಡಿ ಪರಮಾ
ಸಕ್ತನಾಗಿರು ಹರಿಕಥಾಮೃತಪಾನ ವಿಷಯದಲಿ ॥ ೩೧ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಸುರಗಣರೊಳಗೆ=ದೇವತಾಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲದೆ, ಶಕ್ತರೆನಿಸುವರು= ಸಮರ್ಥರೆನಿಸುವರು, ಇಲ್ಲ=ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ, ಸರ್ವ ಕಾಲದಲಿ=ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲೀ ಈಗಿನಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲೀ ಇನ್ನು ಮುಂದಾಗಲಿ ಹೀಗೆ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸರ್ವರಿಂದಲಿ=ಚರಾಚರಾಖ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಚೇತನರಿಂದಲೂ ಸರ್ವೋದ್ರಿಕ್ತ ನೆನಿಸುವ=ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲ ಜೀವೋತ್ತಮರಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನೆನಿಸುವನು (ಆದ್ದರಿಂದ) ಹರಿಕಥಾಮೃತ ಪಾನ ವಿಷಯದಲಿ=ಇಂತಹಾ ಮಹಾನುಭಾವನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಕಥೆಯೆಂಬ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಪ್ರಸಕ್ತಿಗಳ ನೀಡಾಡಿ=ಇತರ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಪರಮಾಸಕ್ತನಾಗಿರು= ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ದೇವತಾಗಣದೊಳಗಾಗಲಿ ಇತರರಾದ ದೈತ್ಯರಾಕ್ಷಸ ಗಂಧರ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಮರ್ಥರೆನಿಸುವರು ಇಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನು ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆನಿಸುವನು, ಆದ್ದರಿಂದ ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹರಿಕಥಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:– ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಏನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಪರಮ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:–

ಪ್ರಣತಕಾಮದ ಭಕ್ತ ಚಿಂತಾ
ಮಣಿ ಮಣಿಮಯಾಭರಣಭೂಷಿತ
ಘೃಣಿ ಗುಣತ್ರಯದೂರ ವರ್ಜಿತ ಗಹನಸನ್ಮಹಿಮಾ ॥
ಎಣಿಸ ಭಕ್ತರದೋಷಗಳ ಕುಂ
ಭಿಣಿಜೆಯಾಣ್ಮ ಶರಣ್ಯ ರಾಮಾ
ರ್ಪಣವೆನಲು ಕೈಕೊಂಡ ಶಬರಿಯಫಲವ ಪರಮಾತ್ಮ ॥ ೩೨ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಪ್ರಣತಕಾಮದ=ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವವರ, ಮನೋಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವ, ಭಕ್ತಚಿಂತಾಮಣಿ=ಭಕ್ತರಿಗೆ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಂತೆ ಬೇಡಿದುದನ್ನು ಕೊಡುವ, ಮಣಿಮಯಾಭರಣಭೂಷಿತ= ಮಾಣಿಕ್ಯಮಯವಾದ ಆಭರಣಗಳಿಂದ(ಒಡವೆಗಳಿಂದ) ಭೂಷಿತನಾದ, ಘೃಣಿ=ದಯಾಪೂರ್ಣನಾದ, ಗುಣತ್ರಯದೂರವರ್ಜಿತ=ದೂರದಲ್ಲಿ ತ್ಯಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸತ್ವ ರಜ ಸ್ತಮೋಗುಣಗಳುಳ್ಳ, ಗಹನಸನ್ಮಹಿಮಾ=ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದ ಉತ್ತಮ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮ, ಭಕ್ತರ ದೋಷಗಳ ಎಣಿಸ=ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಾರನು. ಕುಂಭಿಣಿಜೆಯ=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಸೀತಾದೇವಿಯ, ಅಣ್ಮ=ಆಳುವ ಅಂದರೆ ಸೀತಾಪತಿಯಾದ, ಶರಣ್ಯ=ಭಕ್ತ ಜನರು ಮೊರೆಹೋಗಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ, ರಾಮಾರ್ಪಣವೆನಲು=ಶ್ರೀರಾಮ! ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಣವೆಂದು ಶಬರಿಯು ಫಲವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಲು, ಶಬರಿಯ ಫಲವ, ಕೈಕೊಂಡ=ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ತನ್ನನ್ನು ವಂದಿಸುವ ಜನರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವವನು. ಭಕ್ತರಿಗೆ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಂತೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಪೂರೈಸುವವನು. ಭಕ್ತ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ತನ್ನನ್ನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕವರಿಗೆ ಮನೋಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರೈಸುವವನು, ಮಾಣಿಕ್ಯಮಯವಾದ ಒಡವೆಗಳಿಂದಲಂಕೃತನಾದವನು, ಪರಮ ದಯಾಳು. ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಸತ್ವ ರಜ ಸ್ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ದೂರನು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯವಾದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನು. ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಏನು ದೋಷಗಳಿದ್ದರೂ ಗಣನೆಗೆ ತಾರದವನು, ಕುಂಭಿಣಿ ಎಂದು ಭೂಮಿಗೆ ಹೆಸರು, ಕುಂಭಿಣಿ ಇಂದ ಜನಿಸಿದವಳಿಗೆ ಕುಂಭಿಣಿಜೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆಕೆಯಾಣ್ಮ ಎಂದರೆ ಪಾಲಿಸುವವನು ಪತಿಯೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಭೂಮಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದವಳು ಸೀತಾದೇವಿ, ಆಕೆಯ ಪತಿಯು ಶ್ರೀರಾಮನೆಂದರ್ಥ. ರಾಮದೇವರು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಶಬರಿಯೆಂಬ ತಾಪಸಿಯು ರಾಮದೇವರ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಫಲಗಳನ್ನು ರುಚಿನೋಡಿ ಸ್ವಾದುವಾಗಿದ್ದರೆ ಇದು ರಾಮದೇವರಿಗೆಂದು ತೆಗೆದು ಇಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಾಮದೇವರು ಆಕೆಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರಲು ಸೀತಾಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮಾ ! ಈ ಫಲಗಳನ್ನು ನಿನಗಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರುವೆನು. ಇವನ್ನು ನಿನಗರ್ಪಿಸುವೆನೆಂದು ಅರ್ಪಿಸಲು ಆ ಫಲಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತ ಜನರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೊಡುವ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನಾದರೂ ಪರಮ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಬಲ್ಲೆನೆಂಬುವರಿಲ್ಲವೀತನ
ಒಲ್ಲೆನೆಂಬುವರಿಲ್ಲ ಲೋಕದೊ
ಳಿಲ್ಲದಿಹ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆ ಜ್ಞಾತಜನರಿಲ್ಲ ॥
ಬೆಲ್ಲದಚ್ಚಿನ ಬೊಂಬೆಯಂದದಿ
ಯೆಲ್ಲರೊಳಗಿರುತಿಪ್ಪ ಶ್ರೀ ಭೂ
ನಲ್ಲ ಇವಗೆಣೆಯಿಲ್ಲವಪ್ರತಿಮಲ್ಲ ಜಗಕೆಲ್ಲ ॥ ೩೩ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಈತನ=ಈ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ಬಲ್ಲೆನೆಂಬುವರಿಲ್ಲ=ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಾಕಲ್ಯೇನ ಬಲ್ಲೆವು ಎಂಬುವರು ಇಲ್ಲ. ಒಲ್ಲೆನೆಂಬುವರು=ಪರಮಾತ್ಮನು ನಮಗೆ ಬೇಡವೆಂಬುವರೂ ಇಲ್ಲ. ಲೋಕದೊಳ ಇಲ್ಲದಿಹ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ=ಪರಮಾತ್ಮನಿಲ್ಲದಿರುವ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆ ಜ್ಞಾತಜನರಿಲ್ಲ=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದ ಜನರಿಲ್ಲ. ಬೆಲ್ಲದಚ್ಚಿನ ಬೊಂಬೆಯಂದದಿ=ಬೆಲ್ಲದಿಂದ ಅಚ್ಚಿನ ಬೊಂಬೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಕೈ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ನೋಡಿದರೂ ಸರ್ವತ್ರ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಿಹಿ ಹ್ಯಾಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವದೋ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲರೊಳಗಿರುತಿಪ್ಪ, ಶ್ರೀಭೂನಲ್ಲ=ಶ್ರೀದೇವಿಯರಿಗೂ, ಭೂದೇವಿಯರಿಗೂ, ಪತಿಯಾದವನು. ಇವಗೆಣೆಯಿಲ್ಲ= ಇವನಿಗೆ ಸಮರ್ರ್ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಜಗಕೆಲ್ಲ=ಜಗತ್ತಿನೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಅಪ್ರತಿಮಲ್ಲ=ಪ್ರತಿಭಟರು ಇಲ್ಲದವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಭಾಗವತ ದ್ವಿತೀಯ ಸ್ಕಂಧ ೭ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಾರದರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ "ಯಸ್ಯಾವತಾರ ಕರ್ಮಾಣಿ ಗಾಯಂತಿಹ್ಯಸ್ಮದಾದಯಃ ॥ ನ ಯಂ ವಿಂದಂತಿತತ್ವೇನ ತಸ್ಮೈ ಭಗವತೇ ನಮಃ" ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವತಾರ ಚರಿತೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಂತಹರೆಲ್ಲರು ಗಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವೋ ಯಾವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಾಕಲ್ಯೇನ ಅರಿಯಲಾರೆವೋ ಅಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೋಸ್ಕರ ನಮಸ್ಕಾರವು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು; ಮತ್ತು ೭ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ೪೦ನೇ ಶ್ಲೋಕ"ವಿಷ್ಣೋರ್ನುವೀರ್ಯ ಗಣನಾಂ ಕತಮೋರ್ಹತೀಹ" ನಾಂತಂವಿದಾಮ್ಯಹ ಮಮೀ ಮುನಯಃ ಪ್ರಜೇಶಾಃ" ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆ ಸಾಕಲ್ಯೇನ ನಾನು ತಿಳಿದಿರುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿದವರಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಥಿರವಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದಾಸಾರ್ಯರು ಈತನನ್ನು ಬಲ್ಲೆನೆಂಬುವರಿಲ್ಲ ಎಂದರು. ಯೋಗ್ಯರಾದ ಜನರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಬೇಡವೆಂಬುವರಿಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ತಮೋಯೋಗ್ಯರಾದ ಭಗವದ್ವೇಷಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಭಗವಂತನನ್ನು ವಲ್ಲರು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಳವೇ ಇಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮಾದಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವರೂ ಇಲ್ಲ. ಬೆಲ್ಲದಿಂದ ಬೊಂಬೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅದರ ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲೂ ಸಿಹಿ ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲರೊಳಗೂ ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲೂಸಮವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಶ್ರೀದೇವಿಯರಿಗೂ ಭೂದೇವಿಯರಿಗೂ ಅರಸನು. ಇವನಿಗೆ ಸಮರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ಎದುರೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಶಬ್ದ ಗೋಚರ ಶಾರ್ವರೀಕರ
ನಬ್ದವಾಹನನನುಜ ಯದುವಂ
ಶಾಬ್ಧಿಚಂದ್ರಮ ನಿರುಪಮನು ನಿಸ್ಸೀಮ ಸಮಿತಿ ಸಮ ॥
ಲಬ್ಧನಾಗುವ ತನ್ನವಗೆ ಪ್ರಾ
ರಬ್ಧಕರ್ಮಗಳುಣಿಸಿ ತೀವ್ರದಿ
ಕ್ಷುಬ್ಧಪಾವಕನಂತೆ ಬಿಡದಿಪ್ಪನು ದಯಾಸಾಂದ್ರ ॥ ೩೪ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಶಬ್ದಗೋಚರ=ವೇದದಿಂದ ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುವವನು. ಶಾರ್ವರೀಕರ= ಸಜ್ಜನರ ತಾಪತ್ರಯ ನಾಶಕನು. ಅಬ್ದವಾಹನನನುಜ=ಮೇಘವಾಹನವೆಂಬ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ತಮ್ಮನಾಗಿ ವಾಮನಾವತಾರ ಮಾಡಿ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬೇಡಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನಿತ್ತು ಯುವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿ ಉಪೇಂದ್ರನೆನಿಸಿದವನು. ಯದುವಂಶಾಬ್ಧಿಚಂದ್ರಮ=ಯದುವಂಶವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರನಂತೆ ವೃದ್ಧಿಕರನು. ನಿರುಪಮನು=ಉಪಮಾನರಹಿತನು. ನಿಸ್ಸೀಮ=ಎಲ್ಲೆ ಇಲ್ಲದ ಗುಣಗಣಗಳುಳ್ಳವನು. ಸಮತಿಸಮಾ=ಸಮವೆಂದು ಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮ ಉಳ್ಳವನು ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರು ಯಾರೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನೆ ಎಂದು, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಂದ ಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು, ತನ್ನವಗೆ=ತನ್ನ ಭಕ್ತನಿಗೆ, ತೀವ್ರದಿ=ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮಗಳುಣಿಸಿ=ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಲಬ್ಧನಾಗುವ=ದೊರಕುವನು. ಕ್ಷುಬ್ಧಪಾವಕನಂತೆ= ಕಾಷ್ಟ

www.vijayadasaru.net www.sudhama.org www.sarvamoola.org

ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಕಾಷ್ಠವಿರುವವರೆಗೂ ಕಾಷ್ಠವನ್ನು ಬಿಡದೋ ಹಾಗೆಯೇ, ದಯಾ ಸಾಂದ್ರ=ದಯೆಯಿಂದ ಪೂರ್ಣನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಬಿಡದಿಪ್ಪನು=ಜೀವವನ್ನು ಬಿಡದೇ ಇರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ವೇದದಿಂದ ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನು; ಚಂದ್ರನು ಹೇಗೆ ತಾಪ ಪರಿಹಾರಕನೂ ಆಹ್ಲಾದಕರನೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲೂ ಆ ಗುಣಗಳಿರುವವು. ಭಕ್ತರ ಸಂಸಾರದಿಂದಾಗುವ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಅಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ತನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ, ಆದ್ದರಿಂದ (ಶಾರ್ವರೀಕರ) ಚಂದ್ರನೆಂದರು. ಅಬ್ದವೆಂದರೆ ನೀರನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಮೇಘಕ್ಕೆ ಹೆಸರು. ಮೇಘವಾಹನನೆಂದು ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೆಸರೆಂದು "ತುರಾಷಾಣ್ಮೇಘ ವಾಹನಃ" ಎಂದು ಅಮರವಿರುವುದು. ಅದಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಾಮನಾವತಾರ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರದೇವರಿಗೆ ತಮ್ಮನಾದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಪೇಂದ್ರನೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೆಸರು. "ಉಪೇಂದ್ರ ಇಂದ್ರಾ ವರಜಃ" ಎಂದು ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಯದುವಂಶವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರ; ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರೋದಯವಾದ ಕೂಡಲೆ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವ ಗುಣವಿರುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯದುವಂಶವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರನೆಂದರೆ ಯದುವಂಶದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾವತಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ವಂಶವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದವನೆಂದರ್ಥ. ಉಪಮಾನರಹಿತನು= ಇಂದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಮಾನ ಕೊಡಬೇಕಾದರೆ ಅವರಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮರಾದ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಹೋಲಿಸುವುದುಂಟು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮವಾಗಿ ಯಾರನ್ನು ಹೋಲಿಸಬೇಕು? ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ "ರಾಮ ರಾವಣಯೋರ್ಯುದ್ಧಂ ರಾಮ ರಾವಣಯೋರಿವ" ರಾಮ ರಾವಣರ ಯುದ್ಧವು ಯಾರನ್ನು ಹೋಲಿಸವಂತಿದ್ದಿತೆಂದರೆ "ರಾಮ ರಾವಣರಂತೆಯೇ ಇದ್ದಿತು" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿರುಪಮ ಎಂದರು. ಎಲ್ಲೆ ಇಲ್ಲದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನು. ಸಮತಿಸಮ=ಇವನಿಗೆ ಸಮರೆಂದು ಯಾರನ್ನಾದರು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮ ರುದ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ರಮಾದೇವಿಯರು ಪರಮಾತ್ಮನಧೀನವೆಂದ ಮೇಲೆ ಇವನಿಗೆ ಸಮರೆಂದು ಯಾರನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ತನಗೆ ಸಮನೆಂದು ಗಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು. ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ತಾನು ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ಆಗಾಮಿ ಸಂಚಿತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಭಸ್ಮ ಮಾಡುವನು, ಪ್ರಾರಬ್ಧವು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಅಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಸುಡುತ್ತಾ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಾ ಕರುಣಾಪೂರ್ಣನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಆ ಭಕ್ತರನ್ನು ಬಿಡದಿರುವನು.

ಸಂಧಿಯನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀವಿರಿಂಚಾದ್ಯಮರವಂದಿತ
ಈವಸುಂಧರೆಯೊಳಗೆ ದೇವಕಿ
ದೇವಿ ಜಠರದೊಳಗವತರಿಸಿದನು ಅಜನು ಜನದಂತೆ ॥
ರೇವತೀರಮಣಾನುಜನು ಸ್ವಪ
ದಾವಲಂಬಿಗಳನು ಸಲಹಿ ದೈ
ತ್ಯಾವಳಿಯ ಸಂಹರಿಸಿದ ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲನು ॥ ೩೫ ॥

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:– ಶ್ರೀವಿರಿಂಚಾದ್ಯಮರವಂದಿತ=ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ, ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲನು=ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲಾತ್ಮಕ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಈ ವಸುಂಧರೆಯೊಳಗೆ=ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಅಜನು=ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ ಇಲ್ಲದವನಾದರೂ ಜನದಂತೆ=ಜನಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಂತೆ, ದೇವಕೀ ದೇವಿಜಠರದೊಳು =ದೇವಕೀ ದೇವಿಯ ಉದರದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದನು. ರೇವತೀರಮಣಾನುಜನು=ರೇವತೀದೇವಿಯ ಪತಿಯಾದ ಬಲರಾಮನಿಗೆ ತಮ್ಮನೆಂದೆನಿಸಿ, ಸ್ವಪದಾವಲಂಬಿಗಳನು=ತನ್ನ ಪಾದಾಶ್ರಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ ದೇವಾಂಶರಾದ ಪಾಂಡವರು ಯಾದವರು ಮೊದಲಾದವರನ್ನು, ಸಲಹಿ=ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ, ದೈತ್ಯಾವಳಿಯ=ದೈತ್ಯ ಪಂಗ್ತಿಯನ್ನು (ದೈತ್ಯ ಸಮೂಹವನ್ನು) ಸಂಹರಿಸಿದ=ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:– ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ವಂದಿತನಾದ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಠಲನು ತಾನು ಜನನವಿಲ್ಲದವನಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವರಂತೆ ಲೋಕವನ್ನು ಮೋಹಿಸುತ್ತಾ ದೇವಕೀದೇವಿಯ ಉದರದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಬಲರಾಮನ ತಮ್ಮನೆನಿಸಿ ಕಂಸಾದಿ ದುಷ್ಟರಾದ ದೈತ್ಯ ರಾಜರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ, ಪಾಂಡವರು ಮೊದಲಾದ ದೇವತಾಂಶರಾದ ರಾಜರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹಾ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟ ವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಕರ್ಮವಿಮೋಚನ ಸಂಧಿ ಎಂಬ ೧೯ನೆಯ ಸಂಧಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಮುಗಿದುದು

॥ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ॥